

Муҳаммад Юсуф
ИШҚ КЕМАСИ

Шеърлар

Тошкент

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмаси
1991

84(55)6-5 УЗБ. АКАД.

УЗБ
Ю 91

Ю 38133
2

Н 532
Ю 91

2011/52
2667

Ю 4702820202—24
M352(04)—91 42—91

ISBN 5-635-00716-3

ПОДР.

МЕҲР ҚОЛУР, МУҲАББАТ ҚОЛУР

* * *

Шеърят,
Эй бевафо санам!
Қўлларингдан маҳкам тутарман,
Сендан ҳар нарсани кутарман,
Сен бир малҳам,
Сен бир ширин ғам...

Сен борсанки заҳматларим бор;
Бу дунёда орттирган зорим —
Ухламай қон ютган кунларим
Учун сенга раҳматларим бор!

Осмонингда итинг — хаёлим:
Йўлинг пойлаб ўтгайман сенинг,
Кўяглинг кимда билмайман сенинг,
Сен кўкда қўл етмас ҳилолим.

Руҳим кўкда,
Тупроқда танам,
Бағримни тилкалар бир оғриқ
Энди бахтим ўзингга боғлиқ —
Шеърят, эй бағритош санам!..

* * *

Севги бамисоли лолақизғалдоқ,
Тегинмай бўлмайди,
Тегсанг тўкилар.
Алвон бир гумбазнинг ўртаси оппоқ...
Буни бир мену бир капалак билар.

Мен ўша гумбазга бошимни суқдим —
Қизил қўйлакли бир қизгина кулар.
Бундай боқма менга; уқдингми?
Уқдим...
Буни бир мену бир капалак билар.

Сўнг у оққанотим учдию кетди,
Унинг умри бир кун — чошгоҳда ўлар.
Момо Ер айланиб манзилга етди,
Буни бир мену бир чархпалак билар...

Севги бамисоли ғарқ пишган шотут,
Тегинмай бўлмайди,
Тегсанг тўкилар.
Севдингми, юз йил кут,
Севмасанг унут!..
Бунисин бир мену бир малак билар.

У мени кутади юз йилдаи сўнг ҳам.
Кўр бўлиб қолгунча йўлга термулар...
Севги — менинг барча дардимга малқам,
Буни бир ўзимму бир юрак билар.

ОРЗУ

Туғилмасдан олдин мен
Чиқиб арши аълога,
Ойни ўпиб, қолдим мен
Юлдузлардан балога.

Туғилгандан то шу дам,
Қўмсаб кеча-кундузлар,
Ой қани, деб йиғласам,
Ғийбат қилар юлдузлар..

Ҳиққиллама, ҳей юрак,
Дунё билан ишим йўқ.
Бўлса менга Ой керак.
Юлдузларга ҳушим йўқ!

* * *

Кетиб қолдим далага,
Етиб олдим далага,
Қўлимни болиш қилиб,
Етиб олдим далага.

Қанотлари кўк, майин,
Бир капалак тинмайин,
Айланарди тепамда,
Туғишган укамдайин:

Нима бўлди; оғажон,
Нима қилди, Оғажон,
Оғажон, ранжитди ким?..
Тўй бўляпти дедим, жим!

У кулди: бўлманг ҳафа —
Қизлар бари бевафол..

* * *

Туя
келиб
Қизғалдоққа суйкалди.
Бўйнини чўзиб энди етдим деганда
Гул тўкилиб кетди.
Тақдир экан-да...
Бировнинг уйини бузилгани қолди.

★ ★ ★

Муҳаббат, сен чиройли,
Муҳаббат, сен гўзалсан.
Тагин бир зум турайлик,
Гапирмайман, уялсанг...

Сўнг кетармиз. Сездимки
Мен орзуга етмадим.
Сени шундай сездимки
Қўлингдан ҳам тутмадим.

Қўлинг... сенинг қўлларинг,
Мулойимдир эҳтимол.
Айри тушди йўлларим,
Севар ёрим, яхши қол.

Муҳаббат, унут мени,
Ва мен ҳам... унутмайман.
Тушларингда кут мени,
Тушларингга киргайман...

Муҳаббат, сен чиройли,
Муҳаббат, сен гўзалсан.
Кел, кўришиб турайлик,
Саломлашмай, уялсанг.

МАНЗАРА

Бедапоя тўридаги жуфтин қидириб,
Сайрай-сайрай жимиб қолди бедана дилгир.
Сув сумбулни ваъдасига кўмиб, кўндириб,
Уйнатгани олиб кетди ирмоқ қайгадир.

Қир томондан пода қайтиб келаркан қатор
Кумуш соҳил бўйларига чанглар ястаниб,
Қишлоқнинг энг чеккасидан баҳайбат чинор
Уфқ тарафга қараб қўйди хавотирланиб.

Қуёш осмон этагига осилиб мана,
Бир хўрсиниб, кўздан гойиб бўлдию кейин,
Қўшни қизнинг ҳавасини келтириб яна
Толкўчага сув сепишни бошлади келин...

БИР ҚИЗ ВОҒ

Бу баҳайбат ҳовлида
Нозиккина қиз яшар.
Бир кун кўзим тушган, у
Бизлар тенгги, биз яшар.

Ойдек десам — тўлин ой,
Гулдек десам — гулдай бор.
Лекин жуда эркатой,
Лекин жуда димоғдор.

Бу эркатой қизгина
Мени писанд қилмайди.
Бу дунёда биргина
Мен гапирсам кулмайди...

Ҳашаматли бу уйга,
Қайдан тушди нигоҳим?
Уша менинг азобим,
Уша менинг гуноҳим.

Уша-уша мен юрган
Йўлимга ўй тўшайман.
Қари онам кўзига
Қаролмасдан яшайман...

* * *

Ёлғон ёмон дерлар,
Хушомад ёмон.
Ёмонликнинг бари ёмондир, бироқ
Менимча дунёда энг катта гуноҳ —
Соғинмай яшамоқ...

Тилга келганини айтаверамиз.
Суриштирмай ростдир-ёлғондир, бироқ
Менимча дунёда энг катта гуноҳ —
Қари қиз ҳақида гийбат тўқимоқ.

Ким бу шеърим ўқиб ошкора кулса,
Бечоралар ичра бечора билса...
Менимча дунёда энг оғир гуноҳ —
Ҳиринглаб шеър ўқимоқ!

* * *

Узун кеча ўзингни ўйлаб,
Дардларимни елларга сўйлаб,
Тушларимни қишнинг қорига.
Тонгни кутаяпман сокин, жим
Тонгни кутаяпман севгилим
Қиё боқмай ой рухсориға...

Сенсиз ўтган умримдай маҳзун,
Сенсиз ўтган умримдай узун,
Ушбу совуқ тун ҳам зим-зиё,
Тонгни кутаяпман сокин, жим
Тонгни кутаяпман севгилим,
Юлдузларга қайрилмай қиё...

...Юракни қон қилди бу кеча,
Тонгга, қанча қолди тонггача?
Эвоҳ сўнгги бардошим сўнди,
Қандай яшай севгилим сенсиз?
Қандай яшай, етар-э юлдуз
Ой бўлса ҳам ботсин-да энди...

Азизимсан,
Бахтиёримсан.
Ишонганим — вафодоримсан.
Елғизимсан... Умринг ўлчовли
Қарға эса мингга киради.

Билиб юрар,
Кўриб туради.
Қузгун — ажал топар бехато.
Жондан ортиқ кўраман лекин
Сени боғлаб қўйган йўқ, ста...
Қарға эса мингга киради.

Юрак токай уриб туради?
Юрак тингай тўлса паймона.
Маъюс чехранг кўксимни ёқиб
Сен ҳам бир кун ўтарсан, она
Қарға эса мингга киради.

Ииллар бизни ўраб туради.
Уйда, йўлда, шошиб — шошмасдан
Хайрлашиб — хайрлашмасдан
Эриб, оқиб ўтаверамиз
Қарға эса мингга киради...

Сочгум гулдай дунёга меҳрим.
Токи юрак уриб туради.
Сен абадий яшайсан, шеърим —
Қарға фақат мингга киради.

БОЛАКАЙ

Утлар босиб кетган бунда изимни,
Шамолтегирмон йўқ,
Сувтегирмон йўқ.
Қандай аслай энди болалигимни.
Уша жингалаксоч, юзи ширмон йўқ.

Ариқ бўйидаги момоқаймоқлар
Мени танигандек жилмаяр холос.
Биз ёт элда қилдик қанча гуноҳлар,
Қўлим, бу гулларга тегма, илтимос...

Қоп-қора бир бола менга термулар,
Шоир номимгами келар ҳаваси.
Бола-да, болакай, нимани билар,
Менга ҳавас унинг тош зуваласи!

Кўнгил, келишайлик кел энди, кўнгил.
Энди эсламоқ йўқ ўтган ишларни.
Нимадан айрилдик — жазосидир бил,
Бизнинг қилмишларни...

Фақат ўша бола...
Уша болакай.
Жуда истараси иссиқ кўзимга.
Қайга борсам юрар ортимдан қолмай,
Қараб турсам жуда ўхшар ўзимга!

САНАМ

Бир қараб қўйсанг надир
Бизга ҳам гоҳо санам.
Менга сенсиз беқадр
Дунё санам, дунё санам.

Сен ўзинг шамсу ҳилол,
Куйдирги ёр, соҳибжамол.
Сенсиз ул осмонда йўқ
Маъно санам, маъно санам.

Кўзлари жайрон ўзинг,
Ўз ҳуснига ҳайрон ўзинг.
Тенгги йўқ, тимсоли йўқ
Зебо санам, зебо санам.

Боқ, ажаб ғавғодамиз,
Севги деган саҳродамиз.
Қайс ўзиму сен экан
Лайло санам, Лайло санам...

Бир қараб қўйсанг надир
Бизга ҳам гоҳо санам.
Менга сенсиз беқадр
Дунё санам, дунё санам.

ҚИЗ ҚАРҒИШИ

Ешлигимни хазон қилган
Бевафо ёр.
Бу дунё у дунё бўлгин
Севгига зор...

Эрмак қилиб, қон йиғлатдинг
Мени мудом.
Эрмак умрим насиб этсин
Ўзингга ҳам.

Сен кирган боғ гулзорлари
Битсин қуриб,
Сен борган тоғ юзми буриб,
Кетсин юриб.

Суви қуриб сен сув ичган
Ариқларнинг.
Уволига қолгин тилла
Балиқларнинг.

Кўкармасдан кўнглинг кунда
Йиғласин бир,
Тош бағрингда тошмеҳр қиз
Ухласин бир...

Ешлигимни хазон қилдинг,
Бевафо ёр,
Бу дунё у дунё бўлгин
Севгига зор.

Ойдинда ҳам кўрмай қолсин
Кўзинг тикиб.
Кокилимга теккан қўлинг
Тушсин синиб!..

* * *

Жошимда жон қолмас югуриб-елиб,
Кўнгил айтганимга кўнади бир кун.
Туғишган синглимдек соғиниб келиб
Капалак кафтимга қўнади бир кун...

Майсалар кун билан кўришгандек юз,
Турармиз жилмайиб бесўз, беармон.
Мен унинг қанотин силарман маъюс,
У менинг кафтимни силар меҳрибон.

Капалак қўлимга қўнади бир кун...

* * *

Мудроқ босган дилим, айтаман бир сир,
Тангри уйқуни ҳам паллада тортар.
Уйқу — насияга берилган қарздир.
Уйқунг ортган сари қарзинг ҳам ортар!

ЭРТАК

Эртагим чўзилди, менинг эртагим...
Эртага энди бу дунёдан ўтсам,
Ҳаёт, азизим сен ҳафа қилмагин
Менинг хунуккина қизларимни ҳам.

Кўнглимдан тўкилган куйлар нимадир,
Алвон қўшиқларим ўчар изимдан.
Ёзган китобларим — қогоз кемадир,
Мен кетсам улар ҳам кўчар изимдан.

Кулга кўмдим олтин фурсатларимни,
Энди бир кун фақат дадил ва ўктам
Шоирчалар қилса ғийбатларимни,
Балки, бирон кимса эслар мени ҳам.

Эсламаса нима, мен бир тўпори,
Қишлоқи сўзбозни, осмон йиқилмас.
Уриб турган қалбинг тирикдир зори,
Тўхтаганидан сўнг юрак сиқилмас...

Мен сенинг борингга бўлдим парвона,
Саҳроларинг кезиб толди товоним.
Кипригим олдида турибди, мана,
Товусдай товланиб охир довоним.

Эртагим чўзилди, менинг эртагим,
Тонгни кўролмасдан дунёдан ўтсам,
Ҳаёт, ёлғизим сен ҳафа қилмагин,
Менинг ширингина қизларимни ҳам!

НАВРЎЗ

Наврўзда наврўзни кўминг дейишди,
Кўминг ва сукутга чўминг, дейишди.
Эскилик сарқити асли бу сайил,
Эй, бандаи мўмин, дейишди...

Мўминларнинг боши эгилди ерга,
Ғалат қиргинбарот бошланди, дўстим.
Гўдаклар жанг қилди, оқсоқоллар жим,
Шундай кўп эканки олчоқлар бизда
Шахсан мен бир йилда ўн йилга ўсдим!

Биров демадики, эй гулираъно,
Наврўзаларсиз ахир сенда не маъно?..
Хушомад ёгилди иблис изига,
Шайтонга ўқилди минг ҳамду сано.

Хўш, кейин не бўлди дерсиз, кейин-чи?
Мўътабар саҳнадан тушди «ўйинчи».
Қайга гойиб бўлди худо билади,
Уша худосизни, излаб кўринг-чи...

Жонингдан айланай, Наврўз кел энди,
Қирқ йил қиргиндан ҳам омон қолганим.
Мен сени ҳеч кимга бермайман энди,
Ялмоғиз қўйнидан тортиб олганим!

* * *

Баҳор ўтди
Ез ўтди сўлим.
Шерикман куз ҳаяжонига.
Қишлоққа ҳеч тушмади йўлим,
Боролмадим онам ёнига.

Боролмадим онам ёнига
Шеърларимни қилдим баҳона...
У сандалга кирди совқотиб,
Олпоқ қорда қолди Фарғона.

ҚИЗИЛ ГУЛ

Қизил гул, қўйнимда ухлаб ётган гул,
Қўллари бўйнимда ухлаб ётган гул,
Киприги кўксимга тигдек ботган гул,
Сенга нима керак яна эй, кўнгил...

Енимда солланар қирқ тилла кокил,
Тўлғонар, товланар қирқ тилла кокил,
Жонимдан айланар қирқ тилла кокил,
Сенга нима керак яна эй, кўнгил...

Бешикни тебратиб чинқирар оҳим,
Юалари оппогим, кўзи мунчоғим,
Бу ёруғ дунёда ўчмас чироғим,
Сенга нима керак яна эй, кўнгил...

Жонимни чўқийди бир қуш келиб жим,
Мен сени билмайман эй, қушча сен ким?...
Сен менга ҳечкиммас, мен сенга ҳеч ким,
Сенга нима керак яна эй, кўнгил.

Қизил гул, қўйнимда ухлаб ётган гул,
Қўллари бўйнимда ухлаб ётган гул...
О, менинг кўксимда йиғлаб ётган гул
Кўнгил, сенга яна не керак кўнгил?

ТУШЛАРИМГА КИР

Капалакдай келиб,
Қошинга қўниб,
Кўзингга термулиб умрим ўтсайди...
Нима ҳам кўрибман мен йигит бўлиб?
Сочингни силәшга қўлим етмайди.

Пешонам шу экан, пешонанг шудир,
Тушимга кир энди, тушларимга кир.

Товонинг ўпади ариқдаги сув,
Кўйлагинг этагин ўпади майса.
Мен-чи, бир гиёҳча бўлолмадим-ку,
Эй, кўзлари жайрон, килприги найза!

Пешонам шу экан, пешонам шудир,
Тушимга кир энди, тушларимга кир.

Кўчиб бораётир бу умр — карвон,
Куларнинг бўйнида юрак қўнғироқ.
Мен сенга армону сен менга армон,
Кўнглимнинг тўрида турар шамчироқ.

Пешонанг шу экан, пешонам шудир,
Тушимга кир жоним, тушларимга кир...

Капалакдай келиб, қошингга қўниб,
Кўзингга термулиб умрим ўтсайди.
Қолдингу бағримда жонимдек бўлиб,
Сочингни силашга қўлим етмайди.

Пешонам шу экан, пешонанг шудир,
Тушимга кир энди, тушларимга кир...

Қарамайди қайрилиб бир бор —
Мен турибман остонада зор.
Ойни узиб берсанг ҳам менга,
Чиқмайман дер, ноз қилар дилдор.

Утинчларим беҳуда, зорим,
Илинжларим — ҳаммаси бекор.
Рашким келар, келади орим,
Чиқмайман дер, ноз қилар дилдор.

Тошойнага термилиб, лекин,
Ўзи ўсма тортиб қўшига,
Дугонаси ёнида, тагин
Тушиб кетар булоқ бошига.

Жимман, бироқ узолмам кўзим,
Кимларгадир қиламан ҳавас.
Келишмаган йигитман ўзим,
Сочларим ҳам жингалак эмас...

ХАЁЛ

Хаёл қандай яхши.
Акангга ўхшар.
Ўйнатар елкага кўтариб олиб.
Бу парвоз сўнггида йиғлашинг мумкин,
Соғинган онангинг олдида қолиб. . .

Хаёл қандай яхши,
Хаёл қандай соз.
Қўшиқлар сочади босган изингга.
Бир кечада бориб айтишинг мумкин,
Изҳори дилингни суйган қизингга.

Беғубор болалик юлдуздай олис,
Аmmo хаёл учун у ҳам бир қадам:
Тарсиллаб қовунлар ёрилган полиз,
Сен ёлғиз ётибсан устингда бодом. . .

Гуллари тўкилар ўша бодомнинг,
Капалакдай келиб юзингга қўнар.
Хаёл ҳам туғишган укаси одамнинг —
Каёққа юборсанг гинг демай жўнар.

Кўксингда хаёлинг турса йиғилиб,
Қуёшни уйғотиб келса бўлади. . .
Шоирларнинг бари ерда туғилиб,
Осмону фалакда ўлади.

МАДИНА

Мадина, Мадина нега йиғлайсан,
Менинг аасал қизим, қачон ухлайсан?
Иситманг тушмади, тополмадим дори,
Тинмади чақалоқ жонингнинг зори,
Ярашмас яшамоқ нокаста ёлвориб,
Чида, ёруғ тонгни кутамиз, қизим,
Биз ҳали ҳаммадан ўтамиз қизим...

Сен йиғлоқ туғилдинг, мен ёзолмадим,
Ёзган шеъримни ҳам утказолмадим.
Аммо ишон ахир, булбул юрагим,
Мен уни бекорга ўтга солмадим,
Бу ёруғ дунёда менинг қолар изим,
Биз ҳали ҳаммадан ўтамиз, қизим...

Иккала қўлимда сенинг бешингнинг,
Кўнглимда кўзингдек шаффоф қўшиғинг.
Тунларимга наво қайтар куним бор,
Сенга ардоқ сузим айтар куним бор.
Қалбимни шудгордек ҳайдар куним бор.
Йиғлаб ёздирмасанг айланай ўзим,
Биз ҳали ҳаммадан ўтамиз, қизим.

Шоир шундай кўпки, уларга ер тор,
Ҳаммаси машҳур ва ҳаммаси номдор.

**Улуғвор, уларга етмоқ кўп дуввор,
Аммо улар ойга босиб юзини**

**Турганда осмонин бағрига илк бор
Биз олиб боргаймиз тупроқ исини,
Гулдай димоғига тутамиз, қизим,
Биз ҳали ҳаммадан ўтамиз, қизим!..**

**Биз ҳали ҳаммадан ўтамиз, қизим,
Йиглаб ёздирмасанг айланай ўзим.**

* * *

Тоҳо мен ҳам ўйга толсам,
Варақлаб суратларимни.
Болалигим қўмсаб, сени
Қўмсаб бола пайтларимни. . .

Эслаб бир-бир ҳеч ким билмас,
Гуноҳларим, айбларимни.
Теракларни танасида
Қолиб кетган байтларимни.

Айтолмасдан бир кимсага
Юракдаги дардларимни.
Ялинганим сенга, дўстим
Жон дўстим, сен айтларимни. . .

Жим қоламан эгиб бошим,
Эгиб мағрур ҳадларимни.
Кейин бир қиз ўқимасдан
Йиртиб ташлар хатларимни. . .

ИЛК СЕВГИ

Умримда жуда кўп ёлғон гапирдим,
Ваъдалар айладим чўкка тушиб тиз,
Йўлимга интизор бўлди қанча қиз,
Мен эса севмасдан ўттизга кирдим. . .

Ортга боқишга ҳам қўрқаман энди,
Қайрилсам, ширин жон қийналаверар.
Туйғулар туғилди, туйғулар сўнди,
Мен кезган боғлардан бир видо келар.

Ёдимда қолгани бир хира юлдуз,
Тунлари кўзимга термулади жим.
Кўнглим чаманига баргин тўқар куз,
Мен сени излайман исмсиз севгим...

Илк севги — энг баланд шохдаги олма,
Мен унга интилдим етмади қўлим.
Сенга бахт тилайман, майли, ким бўлма,
Кунларинг хайрли бўлсин, севгилим.

СИНГЛИМГА МАКТЎБ

Қачон хат ёзгандим сенга, билмайман
Қофия билан банд бугун тош кўнглим
Ёлғиз аканг булиб,
Ёнингда юрмайман. . .
Кечир мени, синглим.
Кечир мени, синглим.

У ёқда шотутлар
Тўкилар сувга,
Қовунлар ёрилар,
Сен йўл қарайсан.
Тупроқ кўчаларда,
Муштоқ кечаларда,
Ёз — мени соғиниб сарғайган майса.

Умримни юлқилаб,
Йилларим ўтар,
Юрак йиғлайдию,
Айтмас дардини.
Мен шеърим қўлтиқлаб,
Кун бўйи излайман,
Адабий ходимнинг битта мардини.

Бирига қандайдир туроқлар дастак,
Бирин ўйлантирар ҳали ёшлигим:

Нега бу шеърингиз отлар ҳақида,
Уларни ёқтирмас, менинг бошлигим!...

Гоҳ тўлиб кетаман,
Қандай гап ахир,
Қўйгил мени дейман эй, ширин азоб.
Қуёшга термулай,
Ерга босай бағир,
Қўшиқлар куйлашга бошқа одам топ...

Яна қайсар руҳим
Жонимни чўқир,
Ёз дейди,
Сингилжон қўрқай нимадан?...
Энг гўзал шеър —
Сенинг ёрилган қўлинг,
Ҳамма бошлиқларнинг
Бошлиғи — Ватан!...

Қайдан келди менга бу дард,
Билмайман.
Юрак йиғлайдию,
Айтмиш арзини.
Шеъримни қўлтиқлаб,
Кун бўйи излайман,
Адабий ходимнинг битта мардини.

Бирига қандайдир туроқлар дастак,
Бирин ўйлаштираар индамаслигим:
Нега бу шеърингиз ҳижрон ҳақида,
Қайгуни ёқтирмас, дейди бошлигим.

Кейин яна шотут тўкилар сувга,
Беҳилар ҳидига тўлади хонам.
Айвонда,

хирмонда

Анжон томонда

**Кўз — мени соғиниб саргайган онам —
Йиғлайди,**

**бу йил ҳам
келмади, болам...**

Қачон хат ёзгандим, сенга

Билмадим.

Қофия билан банд менинг тош кўнглим.

Елғиз аканг бўлиб,

Ёниингда юрмадим. . .

Кечир, мени синглим,

Кечир, мени синглим.

ОНАИЗОР

Кўнглим қолса булбулдан ҳам гулдан ҳам,
Қолар бўлсам бир кун ахир тилдан ҳам,
Агар бир зот йиғласа чин дилдан ҳам,
Онам йиғлар, онам йиғлар, онам у...

Сизмай қолсам шундай кенг бу жаҳона,
Осмонларга руҳим бўлса равона,
Жонсиз таним устида ҳам парвона,
Онам йиғлар, онам йиғлар, онам у...

Тинар бўлса қўлимдаги тор, дунё,
Уч кун ўтмай унутгай дўст — ёр, дунё.
Еру кўкни титратиб зор-зор, дунё,
Онам йиғлар, онам йиғлар, онам у...

Гулдай кулиб юрмасмиди, ўғлим деб,
Кўриб кўнглим тўлмасмиди, ўғлим деб,
Онанг ўлса бўлмасмиди, ўғлим деб,
Онам йиғлар, онам йиғлар, онам у...

Кўнглим қолса булбулдан ҳам гулдан ҳам
Қолар бўлсам ахир бир кун тилдан ҳам,
Агар бир зот йиғласа чин дилдан ҳам —
Онам йиғлар, онам йиғлар, онам у...

МЕҲР ҚОЛУР

Ўтар қанча йиллар тўзони,
Юлдузлар кўзёши самони.
Ўтар инсон яхши-ёмони.
Меҳр қолур, муҳаббат қолур.

Қорачуғда порлаган ўша,
Иқболига чорлаган ўша,
Дунёни тор айлаган ўша
Меҳр қолур, муҳаббат қолур.

Анор сенинг юзларинг сулув,
Хумор сенинг кўзларинг сулув,
Ёдда қолмас сўзларинг сулув,
Меҳр қолур, муҳаббат қолур.

Оқиб кетди сувларда Тоҳир,
Зухро йиғлаб қолди қон бағир.
Келганда ҳам қиёмат охир,
Меҳр қолур, муҳаббат қолур. . .

Нима дейсан, эй, гаюр инсон?
Ғийбатларинг қилди мени қон.
Сен ҳам бир кун ўтурсан, инон
Меҳр қолур, муҳаббат қолур!

Қ У Ш И Қ

Олмани отдим отганга...

Халқ қўшиғи

Ишонгандим дўстимга,
Ишонгандай ўзимга.
Дўстим мени алдади,
Ханжар урди кўксимга.

Боглардаги кўк япроқ
Энди менга дўст, ўртоқ.
Гулхан бўлиб ловуллаб,
Бағри дилим ёнар, воҳ —

Олмани отдим отганга,
Дийдаси тош қотганга.
Дунё бўлсин қоронғу
Ўз дўстини сотганга...

Ишонгандим ёримга,
Суюкли дилдоримга.
Ёрим мени алдади
Қулоқ солмай зоримга.

Тоғлардаги қизгалдоқ
Энди менга ёр, ҳамроҳ.
Гулхан бўлиб чарсиллаб,
Бағри дилим ёнар, воҳ —

Олмани отдим отганга,
Юраги тош қотганга.
Дунё бўлсин қоронғу
Севгисини сотганга...

Қайшизор қаъридан узилди бир ўқ,
Юракда доғ қолди, юракда бир чўғ,
Чўлпоннинг бор эди, Чўлпон энди йўқ.
Нега йигламайсан, аҳли Андижон?..

Булбулзабонларнинг
хазон ёпдимми,
Дунё уларнинг ҳеч
тенггин топдимми,
Муҳаммад Юсуфнинг
шоир бўптими?!..
Нега йигламайсан
аҳли Андижон.

ИЖАРАДА

Хўжайин келади:
Нима ёзаясан?
Шеър...
Кулиб чиқиб кетар:
Майли, ёзавер.

Хўжайиннинг хотини келар:
Нима ёзаясан?
Шеър...
Кулиб чиқиб кетар:
Майли, ёзавер.

Хўжайиннинг ўғли келади:
Қалай шоир, ёзаясанми шеър, дейди.
Сигаретдан бер, дейди.
Кулиб чиқиб кетар.

Хўжайиннинг қизи келади.
Жим кириб, жим чиқиб кетади.
Юрагимни сиқиб кетади...

Энди чексам сигаретамдан
Атиргулни иси келади.

* * *

Отам ўғитларин унутмоқдаман,
Унутяпман секин, ўзимни оқлаб.
Сен кимнинг ўғлисан? Кимнинг ўғлисан?
Ортимда имоним юрар сўроқлаб...

Мен кимни алдадим. Илк ёлғонларим,
Сохта табассумим кимга аталди?
Меяга шуҳрат тутган хушомадларим
Отамнинг қабрига тигдай қадалди.

Отам ўғитларин унутмоқдаман,
Унутяпман озгин юзи, қўлларини,
Тер ҳиди анқиган беқасам чопон,
Кетмони, яктаги ямоқларини.

Толеидан мамнун жуфти ҳалолим,
Тилла тишларини кўрсатиб кулар.
Менинг кўнглим билан иши йўқ сира,
Суратимни излаб китоб титкилар.

Мен аса отамни унутмоқдаман...

ФАРҒОНАЖОН

Қуриб кетди кийик кезган яйловларинг,
Келян бўлиб ой тунаган ўтовларинг,
Ғирот каби кўкка сапчир бедовларинг,
Шунча ғаминг етмасмиди, Фарғонажон?

Томингда товланган қизғалдоғинг қани,
Олмалари тарсиллаган боғинг қани,
Бобуршоҳни лол айлаган чоғинг қани,
Шунча ғаминг етмасмиди, Фарғонажон?

Бисотиягда синиқ чойнак, синиқ кўзанг,
Саҳардан шомгача меҳнатга ғарқ эсанг.
Бир елкангда болянг, бир елкангда ғўзанг,
Шунча ғаминг етмасмиди, Фарғонажон?

Ич-ичимдан кўзимга ёш келар қалқиб,
Балиқдай гуниг, қўйдек ювош ўзбек халқи!
Сен ҳам бундай қомат кериб юрсанг балки,
Уйингга ўт кетмасмиди, Фарғонажон?..

Қуриб кетди кийик кезган сайҳонларинг,
Улоқчи от чопса ҳорган майдоцларинг,
Қувгин бўлди ҳовлингдан ҳам райҳонларинг,
Шунча ғаминг етмасмиди, Фарғонажон?..

Тинса тинди қора қумғон, қора ўчоқ,
Ўзинг билмай ўз танингга урдинг пичоқ,
Уйинг ёниб турса ёзган шеъримга боқ!..
Шунча ғаминг етмасмиди, Фарғонажон?

ЭЛИМ

Кўзинг очган кундан кетмонни таниб,
Умринг уватларда ўтди куйманиб,
Ер тинса тиндики тегранг айланиб,
Сенинг савил жонинг тинмади, элим.

Экканларинг унди, ўрганинг унди,
Энгашиб ерларга терганинг унди,
Ҳамиша қўшқўллаб берганинг унди,
Ҳамиша топганинг унмади, элим.

Хирмонинг осмонга етди юксалиб,
Паҳтангга юлдузлар олди юз чайиб,
Узинг зўрға турсанг белинг букчайиб,
Елкангга не зотлар минмади, элқм.

Пешонанг ёт экан ҳаловатларга,
Тер тўкиб ёқмадинг валломатларга,
Меҳнат қилиб қолдинг маломатларга,
Бошингда не калтак синмади, элим.

Пайкалдан чиқмасанг ҳам ёзу қишин,
Елкангга сўйдилар номардлар нишин,
Оламга жар бўлди «ўзбекнинг иши»,
Шу бўлди сенга дўст миннати, элим.

Шоҳиягдаги сўнги олмангни қоқдинг,
Келиб-кетувчи ҳар нокасга ёқдинг,
Нон ёпиб бир дунё меҳмонни боқдинг,
Ўзингга увоғ ҳам тегмади, элим.

Дардинг ўзинг билан бўлди ҳамиша
Пахтаг яшнаб боғинг сўлди ҳамиша,
Қўйнинг пуч ёнгоққа тўлди ҳамиша,
Сенинг ярим кўнглинг тўлмади, элим...

Не-не ўғлонларинг Афғонды ўлди,
Афғондан қайтгани Қўқонда ўлди,
Ултирган ўрнида — майдонда ўлди,
Фарёдингни ҳеч ким билмади, элим.

Уйинг тўла пилла, сенда чопон йўқ,
Еринг тўла тилла, рангингда қон йўқ,
Порахўр ҳам бўлдинг, қўйнингга дов йўқ,
Муҳаммаднинг мўмин уммати, элим!

БИР КУНИ

Бир куни,
Бир алвон
Замон келади,
Замин узра
Омон-омон бўлади.

Ун йилми,
Юз йилми ўтиб орадан,
Урушлар,
Низолар кетиб орадан,
Тўплар
Адирларда буғдой ўради,
Танклар
Далаларда пахта теради
Миллатлар,
Элатлар,
Оқ тан, қора тан
Ҳаммаси
Ҳазрати инсон бўлади.

Олам гулистон бўлади
Бир куни...

— Шоирлар-чи, бобо,
Шоирлар нима бўлади?
— Шоирларнинг шодликдан
Юраклари ёрилиб ўлади!

КИНОГА КИРМАЙМАН

Билет топилмайди «Ўтган кунлар»га
Қизлар ҳайтиб келар кўзёш қилишиб.
Хайр уйқу дейман менда йўқ ором,
Муқовасиз китобимга мук тушиб.

Ногоҳ музикалар тинган ётоқда
Китобим кирмаган хона қолмаган.

Ҳеч ким уни мендек ўқимаган лекши.
Ҳеч ким уни мендек ўқий олмаган.
Кўзимни юмаман кулгичлари яйраб
Кумуш боласига рўмолча тўқир.
Кейин ичкаридан минг йил наридан
Зайнабнинг нигоҳи жонимни чўқир.

Шундай оқшом ботар, шундай тонг отар,
Китобим ўқийман сатри муқаддас.
Менга ёқмас экрандаги Отабек,
У бошқа. У бошқа мен билган эмас!..

Билет топилмайди «Ўтган кунлар»га,
Мен эса кирмайман бекорга ҳам ҳатто.
Майли қарсак чалай истеъдод учун
Лекин санъат-санъат, ҳаёт-ҳаётда.

Кўзимни юмаман, кулгичлари яйраб
Кумуш боласига рўмолча тўқир.
Кейин ичкаридан минг йил наридан
Зайнабнинг нигоҳи жонимни чўқир.

Саргайган саҳифага қўйиб бошини
Кумуш кулиб ётар тирикдек худди
Тур энди опагон, тур энди опа
Отабегинг сени унитди?..

Билет топилмайди «Ўтган кунлар»га,
Мен кирмайман. Кирсам кўнглим тўлмайди.
Китобим ўқийман,
Ўзим тўқийман,
Кўнога ҳеч нарса қўшиб бўлмайди.

МАРУХ ДОВОНИ

Черкас чўпони Мурудин Қўчқоров
1962 йил кузида Фарбий Кавказ
тизмаларидаги Марух довони муз-
ликлари орасидан совет жангчи-
лари жасадини топиб олди.

Муз устида, тошлар орасида қо-
тиб қолган бир взвод жангчилари
орасида 17 миллат вакили бор
эди.

Улардан бирининг фамилияси
Муҳиддинов эканлиги аниқланди.

Жангчи ўлди,
Кўкрагида қўрғошин,
Кавказ тоғларида
Жасади қолди.
Йигирма йилдан сўнг
Суякларини
Черкас чўпон
Муз ичидан
Топволди...

Ўзбек эди
Қоракўз эди
Оти —
Саттормиди,
Содиқмиди,
Сотволди...

Ҳеч ким билмас,
Билгани — уни тоғдан
Черкас чўпон
Муз ичидан
Топволди...

Далки ёлғиз
Болангиз эди сизнинг,
Отангиз ё
Оғангиз эди сизнинг.
Юз йил тинмас
Нолангиз ади сизнинг,
Ёри эди
Ё бир умидвор қизнинг, дунёдаги энг гўзал,
Вафодор қизнинг,
Утга сакраб, чиқди
Ичидан музнинг...
Черкас чўпон
Муз ичидан
Топволди.

Қирқ йилки ким
Тиёлмаса кўзёшин,
Йиғлаб сим-сим
Тиёлмаса кўзёшин,
Кўролмаса кўкка боқиб қуёшин,
Тоққа чиқсин.
Тошларга қўйиб бошин,
Эгилмаган бошларга қўйиб бошин,
Ётган экан кўкрагида
Қўрғошин...
Черкас чўпон
Муз ичидан
Топволди.

Сиз ҳам, Ватан,
Ватан деб кўпирганлар,
Содиқ ўғлинг
Менман деб гапирганлар.
Минбардан
Ваъз айтиб,
Кўкрак керганлар,

Туморлармас
Асраган жонингизни,
Кўриб қўйинг,
Бу кун имонингизни
Черкас чўпон
Муз ичидан
Топволди...

ҲАҚИҚАТ

Юрагинг сиқилиб бориб шаҳардан,
Секин гапга солсанг мўмин деҳқонни.
Қодирийни эслар ёзувчилардан,
Артислардан эса — Шукур Бурҳонни...

Сенинг тилла гардиш кўзойнагинг бор,
Лекин беркитолмас у ҳам гинангни.
Нафис жилд китоблар йигмассан бекор,
Бекор олмагансан пианинонгни.

Мана кўриб қўйинг — Одалиска бу,
Рангларга эътибор беринг, рангларга.
Беҳзод чизганлари эмас сизга бу.
Санъатда етмоқ йўл бўлсин бизга бу
Нозикфаҳм рум — фарангларга.

Мана бу Отелло. Ўша қабаш шоҳ,
Саҳна — Овруподир (яна ўша ёқ)
Дунёда ҳеч кимда йўқ бундай овоз.
Дунёда ҳеч кимда йўқдир бу нигоҳ!..

Дейсан: бу китобим ичи тўла дур,
Дейсан: бу китобим битта нусхадир,
Тасвир ўзи ҳаёт, жумла қисқадир,
Лекин барибир..

Лекин барибир,
Юрагинг сиқилиб бориб шаҳардан,
Секин гапга солсанг отанг — деҳқонни,
Қаҳқорни эслайди ёзувчилардан,
Артистлардан эса Ҳалимахонни.

НАСРУЛЛО

Карвон-карвон таялога тўлди кўчинг,
Шаҳри Қўқонда ҳеч қолмади ўчинг,
Келган ерингга бор энди, эй золим,
Амир, Нодирага етдими кучинг?..

Кўкда юлдуздан кўп эди лашкаринг,
Ғолиб бўлдинг аммо эгик бошларинг,
Аёл кўкрагига ботди ханжаринг,
Амир, Нодирага етдими кучинг?..

Сендай қонхўрни кўп кўрган Фарғона,
Шоҳ қиз кокиллари ўрган Фарғона,
Мард бўлсанг сен жавоб бергил мардона:
Амир, Нодирага етдими кучинг?..

Золим бўлиб қолди зотинг Насрулло,
Лаънатга кўмилди отинг Насрулло,
Гўрдан туриб кетди Тўмарис момо,
Амир, Нодирага етдими кучинг?..

Зўр бўлсанг зўрларнинг юртин ол эди,
Егий қўрғонига отлар сол эди,
У шоҳ эмас эди, у Аёл эди,
Амир, Нодирага етдими кучинг?!.

БОБУР НИДОСИ

Алвидо, ёв олган ул
Анжонга энди алвидо.
Шоҳ отам қурган қадим
Қўрғонга энди алвидо...

Биз кетармиз айрилиб,
Боқолмайин бир қайрилиб,
Бизни эслар ҳар кўнгил,
Ҳар жонга энди алвидо.

Беҳимоят, бексиз эл,
Ўз юртида ҳам эрксиз эл,
Кўксида кўз ёшлари
Маржонга энди алвидо.

Воғимия бўлди хазон,
Пойига тўлди хазон.
Воғшамолда бағри қон
Воғбонга энди алвидо...

Бизни эл мағлуб демас,
Жангаро кўзёш эмас,
Қонимиз томган ўшал
Майдонга энди алвидо!

Алвидо, Бобур сўзим,
Анжонга энди алвидо.
Шоҳ отамдан қолган ул
Қўрғонга энди алвидо.

ҚИЕМАТ

Қиёматда қорая● қуёш,
Осмон қора дудга тўлади.
Мунофиқлар мушукдай ювош,
Фоҳишалар отин бўлади.

Қиёматда қурбақа булбул,
Қамишзорлар айланар тоққа.
Қўнғизчалар бўлади дулдул,
Уғрилар қоровул чорбоққа...

Қиёматда қуллар қорни тўқ,
Хожалари бўлар нонга зор.
Шоир билан шоҳнинг иши йўқ,
Зиндонбонлар қўшиқлар ёзар.

Қиёматда бўлмайди ҳийла,
Ёмғир-шароб, газаги — илон.
Ҳечким қусмас дўстлари ила
Бир қадаҳ май ичиб — бир жом қон.

Тўрт фаслнинг бўлмайди қиши,
Қиёматда афсона бўлмас:
Юсуф инин қудуққа пишиб,
Оғалари тортиб олади...

Қиёматда ҳамма чўк тушиб,
Муҳаммадни эслаб қолади!

КИНОЯ

Ўзбекистон ҳамон жаннат гўшадир,
Деҳқонин чопони ўша-ўшадир...

Қайга ўтов тикса чўпони ҳамон
Айғирнинг думидан арқон эшадир.

Ҳамон аёлнинг кифтида дала,
Этагида бола қўша-қўшадир.

Қизларин қўлида хиномас — кетмон,
Улкан хазинага ҳисса қўшадир.

Аскар ўғлонларин тинч кунларда ҳам
Озғин жуссасини ўқлар тешадир...

Ўзбекистон ҳамон жаннат маскандир,
Ҳамон юз боласин боқар бир тандир!

ИБРОҲИМ МАРСИЯСИ

*Афғонистонда ҳалок бўлган
аскар йигит Иброҳим Аҳмедов
хотирасига*

Онанг ўлсин, Иброҳим,
Маккадан ҳам йирогим,
Учиб қолган чирогим,
Тутаб қайда ётарсан?..

Афғон бўлди Ватанинг,
Армон бўлди Ватанинг,
Илма-тешик баданинг,
Инграб қайда ётарсан?

Гулдай сўлиб юзгинанг,
Қумга тўлиб кўзгинанг
Ўз ярангни ўзгинанг,
Силаб қайда ётарсан?

Айбинг йигит ёшингни,
Қорагина қошингни.
Совуқ тошга бошингни
Тираб қайда ётарсан?..

Ким ўлдирди, қай куни
Сендай ювош қумрини,
Қолганларнинг умрини
Тилаб қайда ётарсан?..

Онанг ўлсин Иброҳим,
Маккадан ҳам йирогим,
Учиб қолган чирогим,
Тутаб қайда ётарсан?..

БУХОРО

(*Достондан*)

Қандай гўзал эдинг Бухоро,
Осмонўпар гумбазлар аро.
Энди бағринг кезиб оввора,
Тополмадим бир соғ минора...

Сен чўкибсан, ким ўсди, азиз
Томирингни ким кесди азиз?
Қайдан топай энди қабрингиз,
Буюк боболарим қайдасиз!..

Сиз қайдасиз, улуг меъморлар,
Бухорои шариф беморлар.
Бугун унинг куйган кўксига
Қулар мингга кирган деворлар.

Қулар не-не муқаддас жойлар,
Жаннатларда топилмас жойлар.
Қулар бир пайт кирса гадоёлар
Қучоқ очган карвонсаройлар...

Бухоро лол, Бухоро ҳайрон,
Арки вайрон, меҳроби вайрон.
Лаби ҳовуз қирғоғи вайрон,
Иби сино арвоғи сарсон.

Бу қандайин қайғудир, ё раб,
Қайга боқма боршоқда нураб.
Шаҳар ўлса дунёдек қадим,
Кўмгайлар не кафанга ўраб?..

Азал азиз, эй шаҳри шариф,
Дарбозанг ким кетди ўмариб.
Тилла тожинг айтмайин, аммо
Минорларсиз экансан ғариб!

ҲАЗИЛ

Хотин қайдан билсин эрнинг дардини,
Унинг юмушлари шундай зиёда.
Дўстларим мен сизга айтсам, дунёда
Топиб бўлмас хотин зотин мардини...

Менга май узатинг,
Менга шеър керак
Ва танбур чертсангиз, таралса наво.
Хотин деганлари шундай бедаво,
Унга шоир эмас — унга эр керак!

ТИЛЛО БАЛИҚ

халқ йўлида

Водариго, водариг,
Йўлларим тўсди ариқ.
Тушди қўлдан сирғалиб,
Ешлигим — тилло балиқ.

Энди мен бир уйга бош,
Бир уй болам сўрар тариқ.
Кетди ҳеч қайтмас бўлиб,
Бевошлигим — тилло балиқ.

Энди сен ҳам ўзга бир
Остонада рангинг сариқ.
Сенга мену менга сенкиг
Сирдошлигинг — тилло балиқ...

Водариго, водариг,
Йўл узоқ, отим ориқ.
Энди бу йўлда менга
Йўлдошлигинг — тилло балиқ!

ДАРЕ МАРСИЯСИ

Баҳодир Исога

Дарё қўйган эдим болам исмини,
У дарёга чўкиб кетди бир куни...
Аждар бўлиб сувлар ютди жисмини,
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар!

Билсам қўймас эдим асло елкадан,
Товоқчаси энди ерга текканда,
Сойнинг тоши бешик бўлди эркама,
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар!

Сигмади у шундай кенг бир тупроққа,
Тўлқин бўлиб руҳи урар қирғоққа,
Келиб турай энди сизни кўрмоққа —
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар.

Исми билан экан инсон қисмати,
Э воҳ, буни аввал нечун билмадим,
Уа болам-ку ўз қўйгимда ўсмади,
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар.

Сиз кунда бир жигаргўшам кўрарсиз,
Энди фақат сиз кунига ярарсиз,
Нодон ота узрин ҳам сиз сўрарсиз,
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар!..

Дарё қўйган эдим болам исмини,
У дарёга чўкиб кетди бир куни,
Аждар бўлиб сувлар ютди жисмини,
Энди менга ўғил бўлинг, балиқлар!

АРМОН

Егаётган ёмғирми-қорми?
Қор остида қолган баҳорми?
Сенсиз дунё шунчалар торми,
Яна бўзлар бўлди юрагим.

Шамдай ёниб, шамдай ўчдимми,
Сарвинозим, Сендан кечдимми.
Энди сенга мен ҳам ҳеч кимми?
Яна бўзлар бўлди юрагим.

Егаётган ёмғирми-қорми,
Бир жонимга шунча озорми,
Бу дунёда дўстим ҳам борми,
Армонларга тўлди юрагим. . .

Бу ерларда нетарман энди,
Саҳроларга кетарман энди.
Сени куйлаб ўтарман энди,
Достонларга тўлди юрагим.

* * *

Бир куни
Ёнингга келаман,
Дейман: мен сен кутган боламан.
Тинглайсан очилиб сен чаман,
Мен сени севаман, севаман! .

Кел, дейсан. Кув совуқ, ўтиргил.
Кафтимда лайлакқор — атиргул.
Хонангда югуриб-еламан,
Мен сени севаман, севаман.

Ким у жим кулади, кулади
Билдирмай эрмаклар қилади.
Майли мен галати, телбаман
Мен сени севаман, севаман.

Кел, дейсан. О, мунча кечикдинг,
Йўқ энди у гунча, кечикдинг.
Боқ йигит, атрофинг қаҳратон. . .
Мен сени севаман, севаман.

Сен турган жой энди бий дала,
Қўлингда қора кўз бир бола.
Мен энди қўшиқмас — ноламан,
Мен сени севаман, севаман.

Айт, мендан не истар бу одам,
Тикилар, синармия иродам? .
Тикилар бир ёмон, бир ёмон,
Мен сени севаман, севаман! .

Мени ёв этмиш бор мардум-ла,
Лабимдан учмаган бир жумла.
Энди кеч, энди не қиламан,
Мен сени севаман, севаман! .

* * *

Севгим менинг, мен билмадим, менинг севгим,
Кўзинг шаҳломиди сенинг, хуммормиди,
Эртакдаги Лайли сендай дилдормиди,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим...

Гоҳ гул бўлиб яшнади дил, гоҳ сўлди дил,
Гоҳ йиғлатиб, гоҳо ўзи қон бўлди дил,
Томоғимда чирқираган жон бўлди дил,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим.

Сени фақат олислардан аллаладим,,
Эркаласам хаёлимда эркаладим,
Сочларингни тушларимда сийпаладим,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим.

Сен қуш бўлиб учдинг-кетдинг тутолмадим,
Оҳу бўлиб қочдинг қувиб етолмадим,
Бир бор кўриб бир ширин сўз айтолмадим,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим.

Соч оқарди юракдаги шу бир чўғ деб,
Армондаги, тилакдаги шу бир чўғ деб,
Йигит умрим зорланади севги йўқ деб,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим...

Ана ажал остонамда турар бўйлаб,
Фаришталар чорлар мени ўлан сўйлаб,
Жаннатларда зерикарман сени ўйлаб,
Ай, юзингни бир кўрмадим, менинг севгим!

БИР КЕЧА

Бир кеча бехосдан уйғониб кетсам,
Йиглаб ўтирибди юрагим юм-юм.
Чўчиб турдим: сенга нима бўлди эркам,
Нимага йиғлайсан,
Мен нима қилдим?..

Ундай десам бўлмас,
Бундай десам кўнмас,
Чекдим. Чиқиб сокин ҳовлини кездим.
Ҳамма юлдуз сўнди. Бир юлдуз сўнмас —
Кўзимга мўлтираб турар илк севгим.

Юлдуздан ҳам олис о, сен буюк ғам
Бугун ўзинг йўқсан фақат ёнимда.
Ҳижрон куйин чалиб қон ўрнида ҳам
Армон айланади жони-таннимда.

Ўйлайман, ўйлайман, ўйларим уаун,
Қўлим қисқа севгим, бўйларим уаун.
Энди сен мен учун энг узун эртак,
Энди мени ёмон қийнар бу юрак!..

Чекаман. Тутунга тўлади хона
Илк севгим мўралар тўрт бурчагиндан.
Мен далли, юрагим мендан девона
Етмайман деб йиғлар, партўшагингда.

МАКТУБ

Севгилим,
Севгилим,
Оғрийдим дилим.
Жоним оғрийверар сизни ўйласам.
Гулдай юзингизни силар энди ким,
Мени эслармисиз-йўқми ўша дам...

Булутлар кўк кезар кунда пиёда.
Уфққа офтоб ботар қизил гулхандай.
Армоним экансиз ёруғ дунёда.
Сизни ўйламасдан яшарман қандай.

Кўнглим айвонида куз ҳуштак чалар,
Кўзимдан ёш бўлиб ёғади япроқ.
Дўстларим — такаббур шоирваччалар,
Ўзларин севишар ёридан кўпроқ.

Кунларнинг кафтида севги ханжари,
Бағримда бегуноҳ бир гул сўлади.
Тойчоққа айланиб гоҳ кечалари.
Тупроқда ағанаб ётгим келади!...

Севгилим,
Севгилим,
Оғрийдим дилим.
Жоним ёмон оғрир сизни ўйласам.

Сунбул сочингизни силар энди ким,
Мени эслайсизми-йўқми ўшал дам.

Билмайман.

Билишни истамайман ҳам.

Билганим — менга бахт насиб этмади.

Йиллар ўтаверди, кўзим ўнггидан

Сизнинг ойдек рухсорингиз кетмади.

Дунё омон бўлсин.

Сиз бўлинг омон.

Омадли бўлинг сиз.

Бахтли бўлинг сиз.

Лекин

Биляб қўйинг,

Биляб қўйинг, ҳамон,

Сизни унутолмас Муҳаммадингиз!

ШИРИН АЗОБИМ-СЕВГИ

туркум

Эй гул,
Сени унутдим,
Узиб кетди бошқалар.
Мана энди илк севгим,
Юрагимга тош қалар. . .

О, бу тошлар бир оғир,
Ҳар қирраси қизил чўғ.
Оғрийди, жоним оғрир,
Бу оғриққа даво йўқ. . .

Ғунча эдинг,
Гул эдинг,
Очилмасдан сўлдинг-ку.
Бахтим эдинг бор умрим
Етмас азоб бўлдинг-ку!

Унутмоқ ҳам шунчами,
Дунё тўлди бўзимга.
Ёниб турган кунчалик
Ботиб қолдинг кўзимга. . .

Эй гул, сендан кечдиму
Унутолмай бағрим қон.
Хаёлингдан ўчдиму
Хаёлимда сен ҳамон.

Узиб кетди бошқалар,
Юлиб кетди бошқалар.
Мана энди бир армон
Юрагимга тош қалар.

О, бу армон кўп оғир,
Ҳар қирраси қизил чўғ.
Оғрийди, жоним оғрир,
Бу оғриққа даво йўқ. . .

II

Бир кун кўриб танидим,
Тош йўлдаги изингни.
Пешвоз чиққан ман эдим,
Кетдинг буриб юзингни.

Салом севгим — азобим!
Боқ, бевафо ёрингга.
Шукр қилдим ортингдан
Бу дунёда борингга.

Кетдинг хаёл сингари
Қадамингдан чақнаб чўғ.
Бахтли аёл сингари,
Бебахт билан ишинг йўқ.

Яна тўсди йўлимни,
Яна тўсди илк севгим.
Музлаб қолган қўлимни
Юрагимга босди жим.

Бўлди юрак, йиғлама,
Йиғлагандан на фойда?
Ҳижрон йўли музлама,
Тоймоқ осон бу жойда.

Тойдинг — кетдинг,
Кетгани,
Соғинмоқ йўқ севгида.
Биз бой бердик имконни,
Қоқинмоқ йўқ, севгида.

Қара, қизил гулхандай
Офтоб ботар уфққа.
Яна бир кун қийналмай
Айланмоқда қўшиққа.

Ўтмишга айланмоқда,
Айланмоқда ўтмишга...
Дил қушга айланмоқда —
Дил яна соқов қушга!

• • •

Ситамларинг кўпдир менга,
Ситамларинг эй, гулгун.
Кел, юзингдан ўптир менга,
Унг юзингдан ўптиргин...

Борсам кел, деб ердан турма,
Заҳринг сочиб ўлтиргин.
Гапирмагин,
Гапиртирма.
Сўнг... юзингдан ўптиргин.

Суймасанг суйкалиб нетай,
Бу дунёдан нолиб кетай?
Майли ўтай,
Майли кетай.
Кел... кўзингдан ўптиргин!

КЕЧИКИШ

— Кўкрак тўла орзую ташвиш
Пайкалда ҳам ҳосилимиз мўл.
Яшаймиз бизлар ёзу қиш
Юмушлардан бўшамайди қўл.

Ношукурман нолисам, бироқ,
Ҳеч кимсадан каким йўқ ахир.
Фақат сени соғиниб гоҳ-гоҳ
Йиғлаб мени қон қилар кампир.

Тушунолмай қолдим қандайдир
Тошмеҳрроқ чиқдинг ўзинг ҳам.
Бизни эслаб ҳар замонда бир
Хат ёзиб ҳам қўймайсан бўтам.

Шаҳар ёқдан ким келса, бари
Тўтидек бир сўзни қайтарар:
Кўришмадик, ўғлингиз билан
Келиб қолар, дейди занғарлар.

Яхши бўлди келганинг аммо,
Зап вақтида келдинг бу сафар,
Маҳаллада ялла авжида,
Айни тўйлар бошланган маҳал.

Мана кеча, оти нимаиди
Салтанатнинг кенжа қизини.
Эсим қурсин, ёдда турмайди,
Бор эдию сочи узун
Биз куёвга узатдик шунини...

Тўйи тўкин ўтдию лекин
Куёвга қизгина тушкур,
Кўнгилсизроқ эканми, қайдам,
Кўп йиғлади, деб келди кампир.

Ким билади балки шундайдир,
Янглишгандир балки кампирим.
Бари келин йиғлайди, ахир.
Йиғламасдан эрга теккан ким?

Бу гапларни қўя турай кел
Бўталоғим, ўзингдан гапир.
Зилзилалар унут бўлиб, эл,
Шаҳар энди тинчиб қолгандир?

...Меҳр тўла нигоҳи билан,
Бобом мендан жим кутар жавоб.
Билса экан, тушунса экан
Невараси шу куйда шу тоб!

Билмайди, эҳ бобом билмайди
Мен, мен ахир севардим уни.
Салтанатнинг оти нимаиди,
Ўша сочи узун қизини...

РАЙҲОН

Райҳон, айланай райҳонингдан сенинг,
Ойқабоқ гўзалим, жонингдан сенинг.
Кулиб кўкларингдан тушмайсан, қара,
Ой ўтса уялар ёнингдан сенинг.

Етти иқлим аро етсаки изинг,
Тупроққа тўкилгай тутдай хуш исинг.
Гулга тегса гулхан пайдо қиладур,
Сувга тегса сувви ёндиран юзинг.

Хурлардан ҳур ўзинг, хуршиди тобон,
Ўзинг Райҳонсан-у вужудинг райҳон.
Бу ёруғ дунёда сендан сулув йўқ,
Мендан бечора йўқ, мендан нотавон.

Сен арши аълода жаннатий чашма,
Мен ерда ёнаман томчингга ташна.
Кўкларга қўлини тутган қулингман,
Зилолим, уволим тутгай адашма...

Райҳон, айланай райҳонингдан сенинг
Ой ўтса уялар ёнингдан сенинг.
Кулиб кўкларингдан тушмайсан сен-да,
Менга-да жой йўқ осмонингдан сенинг.

УРУШ ЙИЛЛАРИНИНГ ЖОНОН ҚИЗЛАРИ

Қаҳрамон йигитлар урушга кетди,
Чўғ бўлиб ёндириб қолди излари
Оловлар ичида бўйингиз етди
Уруш йилларининг жонон қизлари.

Муҳаббат, муҳаббат илоҳий маъно.
Сизга ёр васлини кўрмади раво
Хатларга термулиб умрингиз ўтди
Уруш йилларининг жонон қизлари.

Қадоққўл юртимнинг Зулайҳолари,
Дилбарлари, Дилдор, Дилраболари.
Йиғидан қизарган шахло кўзлари —
Уруш йилларининг жонон қизлари.

Қорлаб кўчиб юриб кўсаклар терган,
Селини тўн қилиб фронтга берган.
Йигит кўрган ҳамма балони кўрган
Уруш йилларининг жонон қизлари...

Замин минг айланса, айланса Замон
Яхши яхши деган, ёмонни ёмон
Муҳаммад Юсуф энг тансиқ сўзлари —
Уруш йилларининг жонон қизлари.

Хўрсинасан билдирмай,
Ўксинасан, йиғлайсан.
Юлдуз тўла бу оқшом,
Сен сўрида ухлайсан.

Юлдуз тўла бу оқшом,
Онанг хурсанд ўйлайди,
Қайсар қизим, энди чин
Кўникканга ўхшайди...

Шовулламанг, боғлар, ҳей
Бунда бир қиз ухлайди,
Ухлайдию ўзи жим,
Кўнглига қил сиғмайди.

Шох силкинар кўксига
Япроқ тўкар, билмайди
Бир ғам ўртар барини,
Йигламайди, кулмайди.

Бу огриқ на дўстлик, на
Муҳаббатга ўхшайди...
Қиз қўйнида бир сурат —
Муҳаммадга ўхшайди.

НИМА ДЕВДИМ?

Севгим менинг,
Кечикиб келган севгим,
Мана энди бир умр ўртанамиз.
Саҳаргача ухламай ўйланамиз,
Қийналамиз...
Мен сенга нима девдим?

Дўсту — ганим бир эрмак тополмайди,
Бир кун бизни галирмай яшолмайди.
Кечикиб келган севгим,
Мен сенга нима девдим,
Олти қитъа энди бизни пойлади...

Севгимсану, ёнингга боролмайман,
Кўзларингга соғиниб қаролмайман.
Кечикиб келган севгим,
Кечикиб келган севгим,
Ҳеч кимга бу кўнглимнинг ёролмайман.

Сени унсиз эркалайди нигоҳим,
Сочинг силаб чарчамайди нигоҳим,
Кечикиб келган севгим,
Кечикиб келган севгим,
Бу дунёда менинг бор-йўқ гуноҳим!..

Юрак йиғлар, айтишга ийманамиз,
Биз энди бир умр қийналамиз,
Кечалари ухламай уйланамиз.
Кечикиб келган севгим,
Бу дунёда менинг бор-йўқ гуноҳим!..

Юрак йиғлар, айтишга ийманамиз,
Биз энди бир умр қийналамиз,
Кечалари ухламай уйланамиз.
Кечикиб келган севгим,
Мен сенга нима дедим?..

Тойчоқ бўлиб қолсам эдим, тойчоқ бўлиб,
Қорасоч бир қиз қулунга ўртоқ бўлиб,
Қувалашиб юрмасмидим дала-даштда,
Бу дунёда нима кўрдим сени севиб?..

У ҳам мени севар эди менга ўхшаб,
Кутар эди гўшангада ўтлар тўшаб,
От бўлса ҳам тушунарди мени ўша,
Бу дунёда нима кўрдим сени севиб?..

Майли эди аргамчида бойлансак ҳам,
Тупроқларга ағанашиб қийналсак ҳам,
Биз бир умр бир қозиқда айлансак ҳам,
Бу дунёда нима кўрдим сени севиб!

Отдай ҳамдам бўлар эди жонимга у,
Қиздай малҳам бўлар эди жонимга у,
Бир кишнасам келар эди ёнимга у,
Бу дунёда нима кўрдим сени севиб?..

Хаёлимнинг даштларида уюр-уюр,
Қулунчалар чопиб юрар мени суюр..
Яна қандай азобинг бор, жоним, буюр,
Бу дунёда нима кўрдим сени суюб!..

Тойчоқ бўлиб қолсам эди, тойчоқ бўлиб,
Қорасоч бир қиз қулунга ўртоқ бўлиб,
Қувлашиб юрмасмидим дала-даштда,
Бу дунёда нима кўрдим сени севиб.

• • •

Сулувлардан сулув бир қиз сочим силар,
Менинг эса кўзларимдан ёш томчилар,
Севаман деб алдар мени ёлгончилар,
Юрагимни йўлбарсларга едираман...

Сенга нима гуноҳ қилдим, эй жодугар,
Сенга жоним тутсам, менга тутдинг заҳар,
Излаб-излаб топганим сен бўлсанг агар,
Юрагимни йўлбарсларга едираман...

Қари дунё, бу қизларинг мунча гўзал,
Қараб турсам тилла кокил кунча гўзал,
Қанча гўзал бўлса алдар шунча гўзал,
Юрагимни йўлбарсларга едираман...

Ҳозир кўзим юмаману ерга ётиб,
Кўкрагимдан суғураман қон йиғлатиб,
Майда-майда қилсин уни қасирлатиб,
Юрагимни йўлбарсларга едираман...

Кимни суйса суйганидан куйган кўнглим,
Кўз ўнгимда бўлақолсин тилим-тилим,
Харом бўлсин муҳаббатсиз кўрган куним,
Юрагимни йўлбарсларга едираман!

БИР ҚИЗ ЙИҒЛАР

Бир қиз йиғлар булоқ бошида,
Маънос мажиунтоллар қошида,
Кўнгил оқи кўзин ёшида:
Бевафо кўп экан дунёда...

Нигоҳида офтоблари бор,
Нолишларин жавоблари бор.
Сўнган севги азоблари бор,
Бевафо кўп экан дунёда...

Товонига тушган кокиллар,
Қизгинага қўшилиб йиғлар,
Бир сўз дилга санчади тиглар —
Бевафо кўп экан дунёда...

Дилдан кўчиб кетса ҳаёлар,
Ёмонга йўқ экан жазолар,
Елгон дунё экан дунёлар,
Бевафо кўп экан дунёда...

Эрмак экан энди Лайлолар,
Мажнун Ғариб кезган саҳролар,
Эртак экан Тоҳир-Зухролар,
Бевафо кўп экан дунёда.

Бир қиз йиғлар булоқ бошида,
Маънос мажнунтоллар қошида.
Кўнгил зори кўзин ёшида:
Бевафо кўп экан дунёда.

Қўй йиғлама, менинг жон синглим,
Мен ҳам сендек бағри қон синглим,
Менга ҳам йўқ меҳрибон синглим,
Бевафо кўп экан дунёда,
Муҳаббат йўқ экан дунёда!

СЕВГИ БУ...

Севмоқ бу,
Кечирмоқ дегани асли,
Токи бу дунёда қуёш бор, гул бор.
Яллизлар гуллаган шу баҳор фасли,
Содиқ ҳамдам бўлгин сен менга, дилбар.

Ғийбатлар тингладим, айланди бошим,
Ҳўл тупроқ куйдирди товонларимни
Ва мана мен унга кўнглимдан юлқиб
Кўмдим беор дўстлик гумонларимни.

Ўйлар суравердим кечалар танҳо,
Гоҳо жиққа ёшга тўлганда кўзим.
Ва сени севмоқдан олдин бир куни
Дилдан севиб қолдим ўзимни ўзим...

Севмоқ бу ўзингни англамоқ асли
Токи замин аро қуёш бор, гул бор.
Райҳонга кўмилган шу баҳор фасли,
Садоқатли ёр бўл сен менга, дилбар.

Севгим, мен сени севаман, тамом,
Ғамгин кўзинг, ҳадик тўла кўзингни,
Севмоқ, бу кунда бир кўрмоқ бахтидир
Озгин қўлларингни, сепкил юзингни...

* * *

Қалбининг қизил гулхани сўнди,
Култепада қолмади бир чўғ.
Бу қиз билан ишим йўқ энди,
Бу қизнинг мен билан иши йўқ...

Энди менга икки дунё бир,
Сизмам на ер, на осмонига,
Томга чиқиб кетарман энди,
Мен ҳам қизғалдоқлар ёнига.

Ҳей, юлдузлар юртида чаман,
Булутман деб юрган тутунлар,
Кўксим ёниб кетмоқда ёмон,
Мендан нарироқдан ўтинлар!

Қалбда севги гулшани сўлди,
Қолди, фақат ловуллаган чўғ.
Бу қиз билан ишим йўқ энди,
Бу қизнинг мен билан иши йўқ...

Кел юрагим, бағримни ўйиб,
Севгимни сувларга отамиз.
Майсаларга бошимиз қўйиб,
Капалак ёпиниб ётамиз.

* * *

Осмон чўкиб қолди бу оқшом,
Юлдуз бўлиб ёғилди бир сас.
Бир маҳалла нигоҳни кўрдим:
Яшаш керак, севиш шарт эмас.

Садоқатми?
Кимга керак у?..
Беҳудадир кўз ёшинг сели.
Юлдуз бўлиб ёғилди бир сас:
У бегона. У энди келин...

Тўй — бу асли баджаҳл ота,
Бахтли бўлсин қизим дегани.
Уни сенга бермасман, бўтам,
Тирик экан кўзим дегани.

Осмон чўкиб қолди бу оқшом,
Қонимда бир ғашлик ўрмалар..
Мен оловга отарман энди,
Юрагимни қийма-қиймалаб...

Ёқа ушлаб қолсин кўрганлар,
Оловларга отгум уни, бас.
Ёниб кетсин чирсиллаб қалбим,
Севиш керак... яшаш шарт эмас..

ИШҚ КЕМАСИ

Ёлгончи ёр ёлгонларинг тугар қачон,
Ёлгон йиғлаб-куйганларинг тугар қачон.
Қачон менга бир илтифот айлагайсан,
Қачон тугар ситамларинг карвон-карвон.

Мажнун бўлдим саҳродаги бир соя йўқ,
Менга офтоб-қароқчидан ҳимоя йўқ,
Унгимда чўғ, сўлимда чўғ, кўнглимда чўғ,
Жоним сайёд қўлидаги жайрон-жайрон.

Узун тунлар бекорга мен тўлгонмасман,
Паризодим, сени суйдим, ҳеч тонмасман,
Минг бир кеча эртак сўйла, ишонмасман,
Ишонмай ҳам кўзимда ёш маржон-маржон.

Жаннат ишвасига учиб ким чопмаган,
Тақдир менинг пешонамга қил ёпмаган,
Ношуд қулман чаман қезиб гул топмаган,
Ўз ҳолимга энди ўзим ҳайрон-ҳайрон.

Тушунмадим муҳаббатнинг шевасига,
Кўнгил бердим сендай қизнинг нимасига?
Нега миндим омонат ишқ кемасига...
Ўз умримни ўзим қилдим вайрон-вайрон!

Ёлгончи ёр ёлгонларинг тугар қачон?..

Ўлсаму унутсанг мендай йигитни,
Ёғар йўлларингга афсус-андуҳим.
Оқ тулпордай миниб оппоқ булутни,
Уйингинг устидан ўтади Руҳим...

Унга нима дейсан, бевафо ёрим?

Ўлсаму унутсанг мендай йигитни,
Қаро тупроқ силаб ётса курагим,
Сен ўчоқ олдида чаққон гугуртни
Учида ловиллаб турса юрагим...

Шунга нима дейсан, бевафо ёрим?

Сен худо эмассан ахир, ўйланма.
Жонимнинг риштаси қўлида унинг.
Аммо Муҳаммадсиз ўтмайди кунинг
Кел, майли мен ўлмай, сен ҳам қийналма —
Шунга нима дейсан, бевафо ёрим?!

ЮРАГИМДА ЙЎЛБАРС ЙИҒЛАЙДИ

* * *

Онажон,
Онажон,
Юрагим оғрир.
Билмадим нимага қийнайди мани.
Мен деҳқон боласи эдим-ку ахир,
Наҳот шунча нозик бўлса бу жоним?..

Энди-ку ухламай ўйлар сурмайман,
Соғинсам дунёда соғинганим сиз.
Оғрир,
Оғрийверар юрак билмайман,
Нега оғришини айтмас ҳам иблис.

Ё севиб қолдимми,
Бу мумкин эмас.
У мендан безор,
Мен ундан безорман.
Муҳаббат деганин қилмасман ҳавас,
Шундай ҳам бу узун Йўл тўла армон...

Онажон,
Онажон,
Юрагим оғрир,
Гўё кимдир уни тиг билан тилар.
Кечалар елкамга темирдек оғир
Қўлларин қўяру кўзимга тикилар.

Ким у?

Қайдан билай.

Мен танимайман.

Отамнинг арвоҳи ўша зот балки:

Уйимнинг чироғин ёқмай болам, сен

Қаерда,

Қаерда юрарсан санқиб?!..

Қишлоққа кетаман,

Тонг отса бўлди.

Қуёш, уйғотиб қўй мени эрталаб...

Юрагим,

Юрагим сғримай қўйди,

Эҳ, қалбни бир ўпиб бўлмас эркалаб!

* * *

Ғирот минган Гүрүгли
Бобом қани, айтинглар.
Қўнғиротлик Алпомиш
Оғам қани, айтинглар...

Тустовуқдай товланган
Олам қани, айтинглар.
Қўлда кийик овланган
Далам қани, айтинглар.

Кокиллари ер ўпган
Саман қани, айтинглар.
Куйиб кетган жонимга,
Малҳам қани, айтинглар.

Дардим айтсам тушунган
Одам қани, айтинглар...

Кўнглим гулдай эзилиб,
Кўзимга ёш тўляпти.
Эҳ, қуёшга қўшилиб,
Ботиб кетгим келяпти!

ТУРНАЛАР

Иссиқ-иссиқ юртлар излаб,
Утаётир турналар.
Ҳамдаму ҳамюртлар излаб,
Кетаётир турналар...

Ҳолидин бўлмаё оғоҳ,
Қилдик гуноҳ, қилдик гуноҳ.
Қалбию қаноти музлаб,
Кетаётир турналар.

Хўшлашиб қуёш билан,
Қароғи тўла ёш билан,
Йиғлатиб, ўзлари йиғлаб,
Кетаётир турналар.

Меҳру оқибат сураб,
Ширин калом, суҳбат сўраб.
Кўзга кўринмай олислаб,
Кетаётир турналар.

Руҳи кўкларни қучиб,
Қўнмоққа жой танлаб учиб,
Битта-битта ер бағирлаб,
Кетаётир турналар.

Қуш эмас, хуллас калом,
Бири бобом, бири момом.
Жонлари жаннатни кўзлаб,
Кетаётир турналар!..

Иссиқ-иссиқ юртлар излаб,
Кетаётир турналар.

АФРОСИЁБ

Чопди тинмай отлари
Кўҳна тарих аробаси.
Кўмди тупроқ додларин
Афросиёб харобасин...

Ўтди дунё, кетди дунё,
Ёпилди тўрт дарвозаси,
Қолди Ҳайём қолди Сино,
Мир Алишер овозаси.

Тождалабдур, тахтталаб,
Чопди падаркуш отасин.
Кўкка сачраб қони, чақнаб
Қолди Улуғбек шодаси.

Кетди паймони тўлиб,
Ҳатто Темурдек бобоси.
Мангу ўчмас ёд бўлиб,
Қолди Бобурбек номаси.

Не жаҳонгир ўчди шаъми,
Вайрон бўлиб кошонаси.
Шоҳлар ичра қолди номи
Бир Машраби девонаси.

Ҳолидин бўлмай зоҳир,
Кулганди ўз замонаси.
Қолди Мажнун, қолди Тоҳир —
Зухроларин афсонаси...

Кўзга суртгил то абад
Тупроғи хокин ноласин.
Қадни тик тутгил, Муҳаммад,
Сен ҳам ўшолар боласи!

Бир кун ёмон чўкиб кетди,
Чўккан дилим.
Оғайнилар, қани менинг
Узун тилим?..

Ой бепарво. Осмон беғам
Чекар чилим.
Ҳов юлдузлар, қани менинг
Узун тилим?..

Ураганда белбоғ етмас
Белим қани.
Чингизларга бош эрмаган
Элим қани?

Ҳеч ким жавоб тополмади
Саволимга:
Нима гаплар келиб-кетди
Хаёлимга.

Шу-шу юртда бош кўтариб
Юролмайман.
Сиз қандайу мен йиғламай
Туролмайман...

ИМЗОСИЗ ХАТ

Мукаррама Гаффорова,
Туринг урнингиздан,
Сиз ухлаб ётганда
Биз ёмон чопдик.
Ёмғирдай илтижо ёғди кўзингиздан,
Имзосиз хат ёзган одамни топдик.

Мана у қабрингиз олдида турар,
Бўйдор, жингалаксоч. Эркакмисан — эркак.
Ўлганингиздан сўнг кечирим сўрар,
Демак...

Мукаррама Гаффорова,
Туринг, опажон,
Бир оғиз гапиринг, ҳаммамиз маҳтал.
Кейин бўла қолсин абадий макон
Сизга ҳувиллаган шу қамияш пайкал...

Мана у қабрингиз пойида турар,
Семиз ва отюзли Полвонсифат эркак.
Ўлганингиздан сўнг кечирим сўрар,
Демак —
Сиз ўлдингиз унда виждон уйғонди,
Ваҳоланки, бунга ишонмоқ қийин.

У ёққа тўлғонди, бу ёққа тўлғонди,
Ва... қора кўзойнак сотволди кейин...

Энди уни ҳамма танийди. Ана
Эски паровоздек бормоқда тутаб.
Сигир елинига ёлишган қана,
Канадан ҳам баттар махлуққа ўхшаб..

Кўзингизга боқиб увишди кўнглим,
Юрак қони билан ёзилди шу шеър.
Мукаррама опа, ором олинг жим,
Кўзин қароғида асрасин бу ер!

МАТЕМАТИКА

Баҳор адирларда лола тераман.
Одамлар ҳақида ўйлар сураман.
Ҳарбийда кўрганим зирҳли машиналар,
Снарядлардан ғишт ясаб,
Осмонўпар уйлар қураман,
Математикани ёмон кўраман.

Орзуларим қайсар қанотларим,
Осмонларда учиб юраман.
Синглим ойни ўпиб, укаларим
Юлдузларни қучиб юраман,
Математикани ёмон кўраман.

Атомлар—математика.
Водородлар—математика.
Қирувчи самолётлар,
Крематориялар — математика!

Сен эса ширин бир дардсан.
Сен яхши ниятсан.
Шеъроятсан...

ҚЎШИҚҚИРҚАРЛАР

Менинг кўнглим билан ҳисоблашмас куз,
Унинг ўз гами бор, ўзин бўзалари.
Билмайсизми, нега бунчалар маъюс,
Файзулла Хўжаев кўзлари?..

Япроқларни шамол битталаб қоқар,
Йўлакларда ярми, шохларда ярми.
Бу қандай гап энди; азиз ўртоқлар
Подшоҳнинг кўзи ҳам шундай бўларми?..

Қорда ялангоёқ боришди ҳайдаб,
Бобомнинг кўксига қўндоқ қадашди.
Қўшиқ ёзган эдим мен унга атаб,
Телевидениеда қирқиб ташлашди.

Ҳофиз қарогидан ёмғирлар ёғар,
Ярми оғиздаю бўғизда ярми.
Бу қандай гап энди, ахир ўртоқлар,
Қўшиқ дегани ҳам шундай бўларми?..

Отангизга раҳмат, қўшиққирқарлар,
Қўлни белга тираб қўйинг бир кулиб.
Буюклар беғуноҳ ўтса — ўтарлар,
Сизга гап тегмасин, ишқилиб...

Қаранг, кўкда ойга қаро гўр қазир,
Сувга шўнғисангиз — сувдан чиқарлар.
Улар ҳамма жойда ҳозир уозир,
Барча соҳада бор қўшиққирқарлар.

Қўшиққирқарларкн, кўзга суртар,
Шамоллар ҳақида ашулаларни.
Мансабдан айрилиб қолмоқдан қўрқар,
Қўрқмайди рудидан Файзуллаларинг!..

Оғир, шеър ёзсангу кўнглинг тўлмаса,
Тегмаса ёмонга ўқдек сўзларинг..
Аmmo нега бунда маънос бўлмаса,
Файзулла Хўжаев кўзлари?

МАЪРУФ ЖАЛИЛ

Хокисорлигим ҳам кўролмаслар бор,
Гоҳо раҳмим келар душманларимга.
Узун умрим узун гам бўлди, яна
Не азоб бор мендек кўнгли яримга?..

Гоҳо ўз-ўзимни койийман: Маъруф
Тагин айбларингдан айт бирон нарса...
Ўзим рақибимнинг уйига бориб,
Кечирим сўрагим келар, қийналса!

ЯНГИ ЙИЛ ҚЎШИҒИ

**Далангиз оппоқ қор остида қолди,
Деҳқонбобо, сиз ҳам энди тин олинг.
Қўлингиз қабарди, белингиз толди,
Деҳқонбобо, сиз ҳам энди тин олинг.**

**Баҳордан буён бир рағбатингиз йўқ,
Меҳнат қилдингизу миннатингиз йўқ.
Белни силарга ҳам фурсатингиз йўқ,
Деҳқонбобо, сиз ҳам энди тин олинг.**

**Осмонга туташди хирмонларингиз,
Офтобга илашди армонларингиз,
Қайтиб келгунича карвонларингиз,
Деҳқонбобо, сиз ҳам энди тин олинг.**

**Хоҳ Янги йилдир, хоҳ Наврўз сайлидир,
Барча байрам асли — Сиз туфайлидир,
Еруғ олам асли сиз туфайлидир,
Деҳқонбобо, Сиз ҳам энди тин олинг...**

**Далангиз оппоқ қор остида қолди,
Деҳқонбобо, Сиз ҳам энди тин олинг.
Қўлингиз қабарди, белингиз толди,
Деҳқонбобо, Сиз ҳам энди тин олинг.**

ҚАРИҚИЗ

Манзура опага

Қариқиз,
Қариқиз, сенга бир савол,
Елкангни тўлдириб сочинг йиғларми.
Уттиздан кейинги тонглари малол,
Кунлар кўкрагингга ботган ханжарми?..

Қариқиз,
Қариқиз, сенга бир савол,
Неларни ўйлайсан кечаларда сен.
Нималар ҳақида сурасан хаёл,
Келинчаклар ўтган кўчаларда сен?..

Сен саратонда ҳам яшнаган баҳор,
Сен зимистонда ҳам чақнаган наҳор,
Юзларинг газалу кўзларинг газал,
Сенинг куйган кўнглинг гулдан-да гўзал!

Шундай гўзалсанки, ёруғ дунёда
Сени бир кўриб севмаган қолмаган.
Аммо биронтаси ботиниб келиб,
Юрак наҳорини айта олмаган. . .

Гўзал қиз
Асал қиз,
Сенга йўқ савол,
Сен — тенги топилмай ўтётган ҳилол!

ҚАЛДИРҒОЧ

Ғуссанг менинг ғуссамдир,
Айвонимда яшайсан.
Қараб турсам, сен ҳам бир
Дардли қушга ўхшайсан.
Кўнглингда не саволинг,
Нега айтмай йиғлайсан?..

Сўра, сўра, қалдирғоч,
Кўзи қора қалдирғоч.

Сўйла қушим нолангни,
Уйингда дон-дун йўқми.
Уйинг тўла болангни
Ризқин териб тил йўқми.
Ё сенда ҳам тил йўқми,
Ё сенга ҳам кун йўқми... .

Сўра, сўра, қалдирғоч,
Кўзи қора қалдирғоч.

Бу дунёда бир одам
Тушунмасму дил оҳинг,
Мўминлигинг сенинг ҳам
Бўлдими ё гуноҳинг,
Ожиз қушим, сенинг ҳам
Очилсин бир дудоғинг...

Сўра, сўра, қалдирғоч,
Кўзи қора қалдирғоч.

* * *

Куз она тупроққа дардин тўкар жим,
Сарғайган дарахтлар баргин тўкар жим...
Қаранг, қайдаб борар оппоқ даладан
Олчоқларни фидойи юртим!

Қайдаб борар беҳад буғдойзорлардан,
Қайдар саройлардан креслолардан,
Уттиз йилдан бери биринчи марта
Пиёда кетмоқда бу йўгон гардан.

Кўнгилчанлик қилманг зинҳор ва зинҳор,
Юриш керак, юриш буларга кўпроқ.
Димоғи олдида қон қусар осмон,
Товони заҳмидан чирқиллар тупроқ.

Чўян парчалари,
Темир парчалари,
Кўзёшдан чириган металлом булар.
Агарда яраса, Домна печларида
Юзтасидан битта бўйинтуруқ қуйилар!...

Сен нега имиллайсан, эй такаббур зот,
Буни тасодифмас — ҳақиқат дерлар.
Бу йўлнинг сўнггида сени кўр қилгай,
Деҳқоннинг юзидан ёғилган терлар.

Манов манзарага боқ, Ўзбекистон,
Қиқирлаб кулар бир қадоққўл синглим.
У — менинг далага сочган саволим,
У — менинг пахтага беланган кўнглим.

Буни тасодифмас — Ҳақиқат дерлар,
Бу бир тантанаси Ленин гоёсин.
Метин иродалар, сизларни бу кун
Буюк боболарнинг руҳи қўлласин!...

Куз она тупроққа борин тўкар, жим,
Сарғайган барглари — зарин тўкар жим,
Қаранг, ҳайдаб борар виждон даштига
Олчоқларни фидойи юртим.

ТАРАҚҢИЁТ

Аёллар, пайкалдан кўтарманг бошни,
Фақат меҳнат қилинг, йиллар кутмайди.
Шийпонларда кутиб-кузатинг қуёшни,
Келажак авлодлар бизни унутмайди! .

Биз шундай бутифослар топамиз ҳали,
Пахтамизни йиллаб терсак битмайди.
Хирмонлар осмонга тегар юксалиб,
Келажак авлодлар бизни унутмайди.

Эркаклар — эркаклар ўқинг, ов қилинг,
Сўқмоқларда сўнгни жайронлар титрайди.
Сўнгни йўлбарсларнинг терисин шилинг,
Келажак авлодлар бизни унутмайди.

Оғулар топамиз, чувалчанглар илиб,
Ҳеч ким қармоқларда балиқ тутмайди.
Дельфинлар соҳилда ётади чўзилиб,
Келажак авлодлар бизни унутмайди! . .

Шоирлар дунёга танитиб элин,
Мукофотлар билан бир-бирин қутлайди.
Навоий бобосин тушунмай тилин,
Келажак авлодлар бизни унутмайди! . .

Буни тараққиёт дерлар. Биз ўсдик,
Усавердик, ҳеч ким инкор этмайди.
Тоғларни қўпориб, дарёларни тўсдик,
Келажак авлодлар бизни унутмайди.

Шеърим — қароғимдан оққан ёшларим,
Авглармисиз уни, ҳеч кўзим етмайди...
Баракалла сизга, замондошларим,
Келажак авлодлар бизни унутмайди!

ИҚРОР

Шоирлик мен учун асло орзумас,
Шу ҳам иш бўлдимни йигит бошимга.
Ҳамма шоир зотин йигса — арзимас,
Онамни соғиниб тўккан ёшимга.

Ана, улар қилар булбулларга дўқ:
Эй қуш, бу боғларнинг мен булбулиман!...
Шоирлар билан ҳеч ошнолигим йўқ.
Мен ёруғ дунёда кўнглим қулиман.

Аmmo юрагимни қийнар бир азоб,
Қўй десам қўймайди, тутқазар қалам,
Мен кетмон сўрасам — тутади рубоб,
Куйлайман жонимдан ўтганда алам.

Осмонга қарасам кўринар тупроқ,
Майсага термулиб ойни кўраман.
Бу қандай кўргилик, билмайман ўртоқ
Мен қачон далада буғдой ўраман!..

Шоирлик мен учун асло орзумас,
Шу ҳам иш бўлдимни эркак бошимга.
Ҳамма шоир зотин йигса — арзимас,
Уйимни соғиниб тўккан ёшимга.

Ана, улар салқин хиёбонларда
Энтикиб ёзишар келажакка хат.
Оқибат ҳақида ҳайқиришар ва
Абдулла Орифни қилишар ғийбат...

Бўлди.

Шеър ёзмайман.

Мен энди одам.

Оддий одам бўлиб яшай бошлайман.

Кўнглимга ачиниб агар ёзсам ҳам,

Тунда ёзиб, тонгда ўтга ташлайман!

УМИД

Мен бормаву боримга ҳайронман ўзим,
Тупроқда ҳеч қолмагандек ризқу рўзим,
Қайга чўксам муштдай бўлиб кўкда кўзим...
Уша бир зот қолди мени алдамаган.

Йигит умрим ўртанади ҳўйним чўғ деб,
Бу дунёда ҳечким сени севган йўқ деб,
Елғизим деб, бир бор йўқлаб келган йўқ деб...
Уша бир зот қолди мени алдамаган.

Куйиб кетган жонларимга малҳам тилаб,
У тепамда ўлтиргандек бошим силаб,
Худойим-ей, сен алдама дейман йиғлаб...
Уша бир зот қолди мени алдамаган.

Юрагимнинг бир четида қилдай умид,
Сўнаётган шамдай ёниб турар милт-милт,
Ёдимдасан дейман, сен ҳам ёдингда тут...
Уша бир зот қолди мени алдамаган.

Қилдай умид тугар асли муҳаббатни,
Қилдай умид кўрсатар минг кароматни,
Худо бўлса алдамайди Муҳаммадни!..
Уша бир зот қолди мени алдамаган.

Қайлардасан ўзинг, қанисан ўзинг,
Сен кимнинг бир парча жонисан ўзинг?
Боболаринг кимдир, момоларинг ким,
Сен қачон ўзингни танийсан ўзинг? . .

Осмон тўла юлдуз армонларингми,
Сенинг бор бисотинг дostonларингми.
Алпомиш аталмиш ботиринг қани,
Улуғбегинг қани, Бобуринг қани.

Қани буюк Аҳмад Яссавийларинг,
Румийлардан қолган маснавийларинг.
Улар кечиргаймиз гуноҳларингни,
Унутмагил улуғ Синоларингни. . .

Кулиб кун чиқодур, йиғлаб кун ботар,
Навоийинг Ҳиротда безга стар.
Юзларин ёритар тунда ой балқиб,
Машраб Балх дорида турибди қалқиб. . .

Ким эдингиз энди ким бўлдинг бу дам,
Сени таниёлмай аждодинг мулзам.
Сен на йиғламайсан, сен на кулмайсан,
Фарзандларинг қабри қайда билмайсан.

Қайлардасан ўзинг, қанисан элим,
Сен қачон ўзингни танийсан, элим? . . .
Чўғ остида қолган кулдайгинасан,
Отинг бору ўзинг йўғдайгинасан!

ҲАЙВОНОТ БОҒИ

Ҳайвонот богида жайронни кўрдим,
Тутқунликда дили вайронни кўрдим.

Кўрдим, қуруқ шохда сайрар тўтилар,
Ииғламсираб товуш қайрар тўтилар.

Товусларни пати товланиб ётар,
Чиқмаган қуёшга товланиб ётар.

Қанотдан айрилиб, қилар пардозлар,
Осмонига энди учолмас ғозлар.

Қояни харсангга алишган лочин,
Зоти айниган ё чалишган лочин.

Бургутларнинг боши эгилган ерга —
Булбулларнинг ёши тўкилган ерга.

Какликнинг тўши қон, тумшуқлари қон,
Арслонларнинг маънос кўзлари — дoston. . .

Бу дунё аслда ҳайвонот боғи,
Муштоқ — зорлик экан бошдан оёғи.

Бир-бир бари сааб нетарман, бас-да,
Неки гўзал бўлса — бари қафасда! . .

УЗБЕК

Сен пахта терардинг етти букилиб,
Пайкалигда эдинг эй, онажоним.
Узбекмисиз, дея галати кулиб,
Мендан сўраб қолди бир танноз хоним.

Таннозлар билан не ишим бор.
Е раб,
Аmmo тушундим бу ишорасига.
Қаршимда турарди — у эрмакталаб,
Малика боққандек фуқаросига. . .

Мана, газеталар чиқди қўйиндан,
Ҳаммаси ўзича қилади талқин.
Тиллолар топилган эмиш уйингдан,
Олтинга кўмилиб қолибсан, халқим!

Сен нега Қримга бормаيسان ёзда,
Ёки сен отангинг ўгай ўғлисан?
Сўкса индамаيسان, қўйми-тўқлисан,
Урса йнгламаيسان, демак — ўгрисан!

Саҳардан шомгача мўлтираб, кўзинг
Кўрмай қолгунича чопдинг далангни.
Ўғирлик қилмасанг, айт ахир ўзинг,
Қандай боқаяпсан шунча болангни? . .

Хоним нигоҳидан уққанларим бу,
Кўнглимдан кечганин билиб турарди.
Ясама юзида ясама қайгу
Ўзбекмисан, дея кулиб турарди...

Бир боппай дедиму тилимни тийдим.
Майли, одам қуриб шунга сўз дейми.
Ўзбекни ер танир,
Осмон танийди,
Таннозлар қаёқдан билсин ўзбекни!

ҚАРҒА

Баланд шохга қарға осилиб қолди,
Бир оёғи кириб айри новдага.
Кун бўйи силтаниб тойди ҳолидан,
Қийин, қийин бўлди ушоқ гавдага...

Бизлар томошабин,
Қарға азобда,
Тўлғанар тўкилиб кўзларидан чўғ.
Ундай қил, бундай қил деб ўргатамиз,
Дарахтга чиққани бир ёш бола йўқ.

Менинг ёнимда бир таниқли олим,
Шериги раҳбарми, фақат урар дўқ.
Мен шоир. Узимча шеър ёзсам дейман...
Дарахтга чиққани бир ёш бола йўқ.

Бир бобой, гайрати қўзиб кетдими,
Ё ўзи ёшликдан бўлганмикан шўх,
Чинорни силкиди, тепди. Фойдасиз...
Дарахтга чиққани бир ёш бола йўқ.

Қарға эса баланд бутоқда энди
Тақдирга тан бериб ётарди беун.
Тепада айланиб фарёд соларди —
Бир дунё қузғун.

Қуш қолди сёғи осмондан бўлиб,
Биз ҳам битта-битта тарқалиб кетдик.
Оламини унутдик эринибгина,
Парқу болишларда уйқу элитди. . .

Тоғда чопиб чиқдим.

Дарахт жойида.

Шоҳ бор.

Шоҳда қарга йўқ эди аммо.

Бошга кулфат тушган кунда шеригин

Ташлаб кетмас экан қузгунлар ҳатто!

Меҳрим қаттиқ бўлди,
Қаҳрим қаттиқ бўлди,
Насиҳатни эса олмадим.
Ҳарифим суюнди, дўстим куюнди,
Мен ўз билганимдан қолмадим.

Осойиш ботмади бирор бир куним,
Талашиб-тортишиб толмадим.
«Оғирроқ бўл иним, сипороқ бўл иним...»
Мен ўз билганимдан қолмадим.

Тенгимни билмасдан бир қизни суйдим,
Суйдим сира кулмай омадим.
«Шоҳона яшардик сўзимга кирса...»
Мен ўз билганимдан қолмадим.

Қувроқ бўл дейишди, ёлгон ҳам керак
Жиндек хушомад ҳам...
қулоқ солмадим.

Оқни оппоқ кўрдим, қорани қора,
Мен ўз билганимдан қолмадим.

Кўнглим сезар, энди бу ёғи аён,
Дўстларим... дўстларим, бахтли боламан.
Е Тошкентда энг зўр шоир бўламан,
Е уйимга кетиб, ариқ бўйида
Ялпизга суяниб ўлиб қоламан!

* * *

Бир йил бўлди,
Сендан келган хат —
Қалин китоб ичида диққат.
Мен эса банд,
Мен овораман,
Марҳаматга қачон бораман?..

Бугун дўстим туғилган куни,
Табриклайман гул билан уни.
Торт кесаман,
Тарвуз ёраман...
Марҳаматга қачон бораман?

Диёримнинг байрамлари шўх,
Байрамларда эса билет йўқ.
Бир кассирга минг ёлвораман,
Марҳаматга қачон бораман?..

Чимилдиққа кирмоқда бир қиз,
Эсиз, увол кетди севгимиз.
Ноилжман,
Йўқ, бечораман,
Марҳаматга қачон бораман...

Менга минг жуфт нигоҳ қадалар,
Бошланади мушоҳадалар.

Узи ёмон,
Юзи қораман,
Марҳаматга қачон бораман..

Мен эса банд,
Мен овораман.
Торт кесаман,
Тарвуз ёраман.
Бир кассирга минг ёлвораман,
Марҳаматга қачон бораман!..

УРУШ БЎЛМАСИН

Дунё-дунё бўлиб яралди қачон,
Ҳаёт оҳанглари таралди қачон,
Зулмат ёруғликни кўролди қачон?..
Олам нурга тўлсин, уруш бўлмасин.

Баҳор келганини билмасам майли,
Қирларда лолалар термасам майли,
Юлдуздек чарақлаб юрмасам майли,
Инсон иқболига хуруж бўлмасин.

Балки умрим узун, балки қисқадир,
Майли билмай ҳузур, ҳаловат надир,
Майли бу оламда топмасам қадр,
Ҳаёт чаманида сўлиш бўлмасин...

Наҳот ганим билса одам-одамни,
Куйдириб кул қилса ёруғ оламни,
Мен кимга ишондим ёлғиз боламни?..
Нима бўлса бўлсин, уруш бўлмасин!

САМАРҚАНД

Самарқандга борсам мен агар
Улуғбекни кўриб қайтаман.
У қон йиғлаб турар ҳар сафар:
Мен дардимни кимга айтаман?..

Бағримда бўй етган бўз болам,
Мерган болам, лочинкўз болам,
Бугзимга тиф урган ўз болам...
Мен дардимни кимга айтаман.

Сезмай қолдим. Ўшанда чоғим,
Юлдузларда экан нигоҳим.
Билмадим не эди гуноҳим...
Мен дардимни кимга айтаман.

Қанча гамга ботмаган эдим,
Қанча оғу ютмаган эдим.
Ўз боламдан кутмаган эдим...
Мен дардимни кимга айтаман.

Таним музлаб гоҳ тош қотаман,
Мен шоҳ эмас ахир, отаман.
Гўримда ҳам ўйлаб ётаман,
Мен дардимни кимга айтаман?..

Самарқандга борсам мен агар
Улуғбекни кўрмай келмайман.
У менга қон йиғлар ҳар сафар,
Мен кимга атишни билмайман!

ТУРГУНЛИК

Хатто кеч кузда ҳам тугади кўсак,
Серҳосил Ўзбекистон далалари.
Далага чиқишар кўтариб этак,
Биринчи синф болалари...

Зўр келса гўдак ҳам бирлашур,
Катталар билан тенг беллашур,
Бўйи гўзадан паст, чиллашир
Биринчи синф болалари.

Совуқ дейсизми?
Ҳа, қаҳратон!
Қўлчалар қўйинда қотган нон,
Аммо нима қилсин, пахта шон,
Биринчи синф болалари.

Бари жимжималар — қоғозда,
«Зангори кема»лар — қоғозда,
Пахта теришади аёзда,
Биринчи синф болалари.

Пахта терар йиғлаб бахти кулганлар,
Омади кулганлар, аҳди кулганлар,
Подшо боболарин Қаҳрамон қилганлар —
Биринчи синф болалари..

Фақат бир илтимос, муаллимлари
Гоҳо бурнин артиб турса бўлгани.
Иштонин кўтариб қўйишса бас, шу
Пахта планини тўлгани!

ЛАГАНБАРДОРЛАР

Каззоб Сталиндан зорланманг ҳадеб,
У ҳам фарзандидир битта инсоннинг.
Билмоқчи бўлсангиз, қабри қайда деб,
Лаганбардорлардан сўранг, Чўлпонни...

Отабек Кумушян кўзларин ёпиб,
Узи ҳам ортидан қилгач сафарлар,
Қодирий бобовинг қўлларин ўлиб,
Чоҳга итарган ҳам — лаганбардорлар.

Улар иблис билан тили бир ўртоқ,
Улар Азроилга содиқ чопарлар.
Аввал Усмонларни сотиб, кейинроқ
Фарёд кўтарган ҳам — лаганбардорлар.

Ёв надир? Зўр келса ўлдиради ёв,
Булар қон сўргувчи исқаптопарлар.
Қаҳдорни қандқасал,
Ойбекни соқов
Қилиб қўйганлар ҳам — лаганбардорлар.

Улар устозига қулдайин кимса,
Меҳрибон ҳомийси шогирдларининг
Узи ўлдириб, сўнг мазоригача
Кўтариб боришар тобутларини...

Каззоб Сталиндан зорланманг ҳадеб,
У ҳам боласи-да битта инсоннинг.
Билмоқчи бўлсангиз, қабри қайда деб,
Лаганбардорлардан сўранг, Чўлпонни!

ҚУШЛАР ҲАМ ЙИҒЛАР

Терлар оқди сув бўлиб биздан
Ва гурсиллаб йиқилди терак...
Ака, бизнинг қилмишимиздан
Тунда қушлар йиғласа керак.

Она чумчуқ айланиб кетмас,
Кўнглига қил сиғмаса керак.
Эски индан ташиб бориб хас,
Янги инда йиғласа керак.

Баланд бўлар уйимиз тоғдек,
Айвонда устун ул терак.
Биз яшармиз кўнглимиз чоғдек,
Шунда қушлар йиғласа керак...

ИЛТИЖО

Кунлар ойга, ойлар йилга айланар,
Айланади чархи бешафқат.
Гули хас, гунчаси гулга айланар
Жон ота, сен
Қарима фақат!..

Ким қонибди неъматига бу ҳаёт?
Утган кунни қандай этиб бўлар рад.
Аммо бўлса бу дунёнинг гаштига
Қон ота, сен
Қарима фақат...

Ешинг фалон дерлар — кимда ғаним йўқ.
Ғанимсиз ҳам хато ёзув, хато хат.
Ҳайқир, ота: бунчага кирганим йўқ,
Тон ота, сен
Қарима фақат...

Ким қонмаса неъматига бу ҳаёт
Утган кунни этса булар рад.
Юрганча юр, турганча тургин
Осмон, ота сен
Қарима фақат!

НАЗМИ

Шоирлар кўп ёруғ дунёда,
Ҳеч ким тушунмайди Назмига.
Муҳаррирга қуллуқ зиёда,
Дўқ қилишиб кетар — Назмига.

Меҳри дарё аёлдир жуда
Назми, барин кўнглини овлар.
Энг гуллаган баҳор фаслида
Бир гул бериб қўймас, меровлар...

Шоир зоти галат муаммо,
Қийин, шоирларнинг хасмига.
Хотинлик бу бурчдай гал аммо,
Улардан ҳам қийин — Назмига.

Бари ўзини даҳо деб ўйлар,
Шеърим юксакбаҳо деб ўйлар.
Минг айланиб, айтиб арзини,
Қон қилишар тагин Назмини...

Биз куламиз, кулмайди Назми,
Биз тинамиз, тинмайди Назми.
Елгон гапни билмайди Назми,
Демак — юзга кирмайди Назми...

Озгингина бир аёлдир у,
Бир мўмину бир ҳалолдир у.
«Инсоф қани, шоирим» деган
Ҳаммамизга бир саволдир у!

ТИЛЛАҚУНҒИЗ

Тўхта тилла қўнғиз.

У ёққа борма.

Ариқдан ўтдингми — у ёғи ғўза.

Тонг олди бошлаган ишингдан қолма,

Ялпизнинг лабидан сўрабер бўса.

Тўхта тиллақўнғиз,

У ёққа борма,

Этик пошнасида эзилар жонинг.

Инсон банд, у сизнинг саломга зорми?

Ўртоқ қумурсқалар, менга ишонинг...

Кетди. У гапимга қулоқ солмади,

Рўзгор ташвишими ё бошқа ўйда.

Жониворларда ҳам тоқат қолмади,

Бир кунгина тинчиб ўтирмас уйда.

Тиллақўнғиз балки... менинг бобомдир,

Келгандир қошимга қанча йўл босиб.

Ўтмишни унутмоқ кимга муносиб?..

Қасос қилич қайрар саҳардир-шомдир.

Тўхта туғишганим, у ёққа борма!

ОНА

Уч кун туролмайсиз менинг уйимда,
Гўё кўндан тушган каби фаришта,
Бор-йўқ жиҳозимни қилиб саришта,
Кетасиз-да яна келган кийимда...

Яна қучоғимга отилар шеърим,
Мен уни мақтарман, у мақтар мени,
Мен йўқлай олмайман, сен ахтар мени,
Туғишганлариму туғилган ерим!..

Китобларим чиқар жилдлари юпқа,
Кўйлак олсам дейман сизга гоҳида,
Қолдираман қишга, кузга гоҳида,
Кейин қизларга гул қиламан туҳфа.

Ойнаи жаҳондан салом бераман,
Тилла тишларимни кўрсатиб кулиб,
Шунда хўрсинарсиз менга тикилиб,
Балки, йигларсиз, менга қайдан кўраман?..

Мен сўз қидираман, сиз менга қаллиқ,
Набиралар кирар тушларингизга,
Устирасиз тишлаб тишларингизда,
Дунёда бор сулув қиз — менга қаллиқ.

Онажон, кетаман сиз энди келманг,
Менсиз ҳам шоирдан безор бу шаҳар,
Секин ёнингшага чўкиб бир саҳар!
Дардингиз сўрмасам, боламсан, деманг!..

Уч кун туролмайсиз менинг уйимда,
Кўкдан тушиб келган каби фаришта,
Бор-йўқ жиҳозимни қилиб саришта,
Кетасиз-да яна келган кийимда.

ГУРУР

Ҳозир менга кулиб қарайсан,
Беғамгина бош ирғайсан жим.
Ва йўлингга кетаверасан,
Худди сенга йўқдек керагим.

Малол ўйнар, йўқ савол ўйнар,
Дугонангни кўзларида: ким?
Бир силкиниб қўяди кафтинг,
Худди сенга йўқдек керагим.

Қарамайман ортингдан мен ҳам,
Тезроқ бундан кетмоқ тилагим.
Ва шўнғийман троллейбусга
Худди менга йўқдек керагинг...

Сени гоҳо йиғлагинг келар,
Мени эса гоҳида ичгим.
Шундай, шундай катта шаҳарда
Бизга ёрдам беролмас ҳеч ким,

* * *

Не қиларди, ойдеккина синглим бўлса,
Шарқираган сойдеккина синглим бўлса,
Тўққиз ўғил туғса, кўриб кўнглим тўлса,
Жияним-ов...

Не қиларди, Алпомишдек акам бўлса,
Яхши-ёмон кунларимда ҳамдам бўлса,
Жонимга-жон, юрагимга малҳам бўлса,
Жигарим-ов...

Не қиларди, онам бўлса, отам бўлса,
Суяб турса, уйимда тўй-мотам бўлса,
Дардим айтсам, тушинган бир одам бўлса,
Дардларим-ов!..

* * *

Юзидан нур ёғиб тергаб юрса бир
Оппоқ соқол — шу жаннатни кўрганинг.
Қиёмат бу — хаста отанг қошида
Қўлингдан ҳеч нарса келмай турганинг!

Мана шу мен тугилган гўша,
Уйга етдим — ариқ ҳатладим.
Шу ерлик бир қизга ёқай деб,
Узун-узун шеърлар ёдладим...
Ёдладиму айтолмай унга
Бағри дилим тўлди доғ билан.
Осмонларга термулиб ётдим
Томда, синглим қизғалдоқ билан.
Осмон деганлари кенг экан,
Бўйи бўйим билан тенг экан.
Бу дунёда дардингиз бўлса,
Юлдузга бахтлиман денг экан...

Ҳамма юлдуз менга мўлтирар,
Улсам мени савол ўлдирар.
Айвондаги қалдирғочлардек
Улар тизилишиб ўлтирар.

Қаранг, қандай бахтли боламан!
Ўйларимда гуллар ухлайди.
Кўзларимда жаранглар кулгу,
Юрагимда... йўлбарс... йиғлайди.

СОҒИНЧ САТРАРИ

Синглим менинг,
Рангпаргина синглим менинг,
Сени кутар тор уйингда тўққиз бола,
Кенг уйингда поёни йўқ дашту дала,
Сен кўникдинг,
Кўникмас ҳеч кўнглим менинг...

О, ёнимда бир позанин шод кулади.
Унга ҳамма ёзганларим ёд, кулади.
Парвонадек жонимдан минг ўргилади,
Сени ўйлаб бағрим тилим-тилим менинг.

Шодон шаҳар саҳаргача ялла айтар,
Олисларда қирда тўзон — пода қайтар.
Елинлари сутга тўлган бизнинг жайдар
Сигиримиз чиқмас кесиб йўлим менинг.

Бу ерларда билишмайди бия нима,
Адир нима, анғиз нима, қия нима.
Акам шоир бўлиб мендан кечди дема,
Қўшиқ айтсам бир елкангда қўлим менинг.

Қуёш чиқар, қуёш ботар, соғинаман,
Кўкрагимда бир тош ётар, соғинаман.
Токай чидай бу жудолик доғина ман,
Қани ўша қозикдаги тўним менинг!..

Синглим менинг,
Хушрўйгина синглим менинг,
Сени кутар тор уйингда тўққиз бола,
Кенг уйингда поёни йўқ дашту дала,
Сен кўникдинг,
Кўникмади кўнглим менинг.

* * *

Чўпон эдинг. Сен ҳануз чўпон,
Уша-ўша сен эски чопон,
Умринг ўтар кезиб биёбон,
Ҳамма бало зиёлилардан...

Пахтаг бўлса чиндан ҳам юмшоқ,
Сенинг кўнглинг ундам ҳам юмшоқ:
Деҳқон, сенда йўқдир ҳеч гуноҳ.
Ҳамма бало зиёлилардан.

Узун эди елкангда кокил,
Ҳусн эди елкангда кокил,
Ўзбекийм, қайчимас қотил —
Ҳамма бало зиёлилардан.

Атомни кашф этган ҳам ўша
Юлдузга тош отган ҳам ўша,
Қодирийни сотган ҳам ўша...
Ҳамма бало зиёлилардан.

Тарих зада риёликлардан,
Айрилиғу жудоликлардан.
Ҳамма бало зиёлилардан,
Ҳамма бало зиёлилардан.

Олим бўлма, одам бўл, эй зот,
Шоир бўлсанг, бир дилни уйғот,
Шунда мангу, шунда умрбод
Яшнар дунё зиёлилардан!

* * *

Тузалмайди дардим менинг,
Улсам керак.
Тупроқ билан ога-ини
Бўлсам керак.

Улим нима? Бу ҳам битта
Сайр, Она.
Уғлинг қаро ерга кетди,
Хайр, Она...

Тузалмас бу дардим менинг,
Умидим йўқ.
Хира шамдек кўзларимда,
Сўнмоқда чўғ.

Чўғ нимадир? Чўғ ҳам тутаб,
Кул бўлади.
Инсон бир кун ўз майлига
Қул бўлади...

Юрагимни тамом қилдим,
Инғлайвериб.
Ҳузуримда ажал турар,
Қошки кериб.

Мен ҳаётда ўлимга тик
Боқиб усдим...
Қани менга аталган жой,
Кетдик дўстим!

* * *

Манга таниш юзинг, таниш кўзинг, кимсан,
Бағри жонимни ўртайди сўзинг, кимсан.
Қайдин бунча меҳрибонлиғ, қараб турсам,
Турқинг одамга ўхшайди, ўзинг кимсан?...

ҚОРА ҚУМҒОН

Уктам акага

Момом сенга олов ёққан,
Қора қумғон, қора қумғон.
Бобомни ҳам ўзинг боққан,
Қора қумғон, қора қумғон.

Онам қошида тиз чўккан,
Қора қумғон, қора қумғон.
Отамнинг қўллари теккан,
Қора қумғон, қора қумғон.

Куним сенсиз ўтар, аммо,
Қўлим кўкка етар, аммо,
Қора қумғон, чойингдан бер,
Қора қумғон, қора қумғон. . .

Улар паймонаси тўлгач,
Удумлари унут бўлгач,
Уйимда мунгайиб қолган,
Қора қумғон, қора қумғон.

Келар даврон, кетар даврон,
Ўзингдаш ўзга йўқ армон.
Ўзингдан ўзгаси ёлғон,
Қора қумғон, қора қумғон.

Куним сенсиз ўтар, аммо,
Қўлим кўкка етар, аммо,
Қора қумғон, чойингдан бер,
Қора қумғон, қора қумғон. . .

ЭРШИ

Яйловларин бўлмаса ҳам поёни,
Қор чўққига қўй ҳайдаган ўғлони,
Булутларга тегиб турган қояни
Қозниқ қилиб, от бойлаган ўғлони,
Улуғ тоғдай улуғ юртсан Марҳамат,
Муқаддассан, қутлуғ юртсан, Марҳамат. . .

Хоразмшоҳ бош эгса ҳам Чингизга,
Мадад бўлган ҳолдан тойган қирғизга.
Ҳоқон ҳийла қилганда ҳам жанг қилган,
Қўрғонлари айланса ҳам денгизга,
Суя босса ҳам ёв босмаган қалъамсан,
Кийик ўтлаб юрган мовий даламсан. . .

Қадим Довон мамлакати аталган,
Темур бобом нигоҳлари қадалган,
Тўрт ёнидан тўрт минг олам айланган,
Айвонидан Қутайбалар ҳайдалган,
Бир ўлкасан, ҳур ўлка, бир сўз бўлган. . .
Қизлари ҳам қилич билан дўст бўлган. . .

Бир юракдан бир юракка кетган йўл,
Карвон кезиб етмаган йўл, етган йўл,

* Э р ш и — Мишгтепа ва Марҳаматнинг қадимий номи.

Ота қасри вафо қилмай, қон йиғлаб,
Бобир мирзо Уш пирымга ўтган йўл,
Оқ отлиғни оққа элтган сўқмоқсан,
Кўк отлиғни кўкка элтган сўқмоқсан...

Утов тикса қуббасида муз бўлган,
Чодирда чақмоқлардан из бўлган,
Минг йигитга сардор бўлган генерал
Қурбонжон додҳоси сулув қиз бўлган,
Номардлардан юзин бурган элатсан,
Дор остида кулиб турган элатсан.

Сабр айлаб сарғайган эҳ сарсон эл,
Олтин бешик ортмоғлаган, ҳорган эл,
Қон бўлганда Дукчи эшон ортидан,
Тўп оғзига таёқ тутиб борган эл,
Подшо билан кураш тушган полвонсан,
Ярим умри жанг, ярим умри армонсан...

Мен қўйнингдан чиққан битта тўрғайман,
Тўрғай бўлиб, тепангга чарх урғайман,
Қайда юрсам сендан кўзим узмайман,
Минг тепангга юзим босиб йиғлайман,
Улуғтогдай улуғ юртсан Марҳамат,
Муқаддасая, қутлуғ юртсан, Марҳамат!

БАТАНИМ

Мен дунёни нима қилдим,
Ўзинг ёруғ жаҳоним,
Ўзим ҳоқон,
Ўзим султон,
Сен тахти Сулаймоним,
Ёлғизим,
Ягонам дейми,
Топинган кошонам дейми,
Ўзинг менинг улуғлардан
Улуғимсан, Ватаним...

Шодон куним гул отган сен,
Чечак отган изимга,
Нолон куним юпатган сен,
Юзинг босиб юзимга,
Синглим дейми,
Онам дейми,
Ҳамдарду ҳамхонам дейми,
Офтобдан ҳам ўзинг меҳри
Илиғимсан, Ватаним.

Сен Машрабсан,
Халқда тумор,
Балхда дорга осилган,
Навойсан, шоҳ ёнида
Фақирни дуо қилган,

Яссавийсан, меники деб
Кўринган даъво қилган,
Минг бир ёғи очилмаган
Қўриғимсан, Ватаним.

Сен Хўжандсан,
Чингизларга
Дарбозасин очмаган,
Темур Малик орқасидан
Сирдарёга сакраган,
Муқаннасан қорачиғи
Оловларга сачраган,
Широқларни кўрган чўпон
Чўлиғимсан, Ватаним.

Ким Қашқарни қилди макон,
Ким Энасой томонда,
Жалолиддин — Қурдистонда,
Бобуринг — Ҳиндистонда,
Бу қандай юз қоралиғ деб,
Ётарлар зимистонда,
Тарқаб кетган тўқсон олти
Уруғимсан, Ватаним...

Ўғлим, десанг осмонларга
Ғирот бўлиб учғайман,
Чамбил юртда Алпомишга
Навкар бўлиб тушгайман,
Падаркушдан пина қилиб
Улуғбегинг қучгайман,
Ғичир-ғичир тишимдаги
Сўлиғимсан, Ватаним...

Ўтган кунинг — ўтган кундир,
Ўз бошингга етган кун,
Қодирийни берган замин,

Қодирийни сотган кун,
Қўлин боғлаб,
Дилин доғлаб,
Етаклашиб кетган кун,
Воҳ болам! — деб айтолмаган
Дудугимсан, Ватаним.

Енида қон йиғлаган бир
Шоярингга қараб қўй,
Гар Қўқонга йўлинг тушса,
Детдомларни сўраб қўй.
Хеч бўлмаса Усмон хокин
Келтирмоққа яраб қўй,
Олисларда қуриб қолган
Қудугимсан, Ватаним...

Сем — похлари осмонларга
Тегиб турган чинорим,
Ота десам
Уғлим деб,
Бош эгиб турган чинорим,
Қўйнимдаги ифтихорим,
Бўйнимдаги туморим,
Узинг менинг улуғлардан
Улугимсан, Ватаним!

ҚИРУВЧИ САМОЛЁТЛАР

Ариқда бутана сув,
Бўйида қўйлар ўтлар.
Кўкдаги калхатлар у —
Қирувчи самолётлар.

Олмалар тўкилар дув,
Олмалар — ҳиссиётлар.
Бетуйғу ниятлар у —
Қирувчи самолётлар.

Босма, бу майса — кулгу.
Майсалар — қувноқ ўтлар.
Кўзёшу, кулфатлар у —
Қирувчи самолётлар...

Саргайган расми қўлда,
Бир момо ўғлин ёдлар.
Янги қорахатлар у —
Қирувчи самолётлар.

Отангдан мерос пу уй,
Онангдан қолган тандир.
Кутмоқда сендан нажот,
Муҳаммад Юсуф, гапир!..

Олимларга не бўлган,
Битмоқда энди сабр.
Физика сен топдингми,
Сен топдингми, Ал-Жабр?..

Кўкларга қарайман жим.
Бағрим индамай додлар.
Қирувчи самолётлар,
Қирувчи самолётлар...

* * *

Одамга кўп нарса керакмас:
излагани
Излаб топгани.
Бошланиши учун бўлса бас
битта —
дўсти
битта
душмани..

Кўп нарса керакмас одамга:
Сўқмоқ бўлса қадам гашласа.
Оваси соғ бўлса оламда
Қанча керак — шунча яшаса...

Инсонга кўп нарса керакмас:
Жимлик —
тингач қалдироқ сасъ
Туманнинг бир мойй парчаси.
Бир — ҳаёт
Бир —
ўлим шарпаси

Шарқираган тонгни газета —
Инсоният ҳолидаи хабар.
Ва бор-йўғи бир планета:
Замин!
Етар шу бўлса ягар.

Ва — бир йўлак юлдузлараро

Узра елдек учмоқ орзуси.

Бу, умуман, озгина,

зеро,

Бу, умуман,

майда гап ўзи.

Бу на унвон.

Бу на ёбрўмас.

Инсонга кўп нарса керакмас.

Ўз уйида кимдир кутса,

бас.

Роберт Рождественский

* * *

Муҳаббатдан бошланар барн...

Дерлар:

Аввал

суа

бўлмиш пайдо.

Мен қайтариб айтаман аммо:

Муҳаббатдан бошланар барн!

Муҳаббатдан бошланар барн:

тонг ёриши,

меҳнат хохиши,

гул ёқиши,

гўдак боқиши —

муҳаббатдан бошланар барн.

Муҳаббатдан бошланар барн,

Муҳаббатдан!

Ҳатто нафрат ҳам,

Бир умрлик, мен сизга айтсам,

Севгицинг синглиси туғишган.

Муҳаббатдан бошланар барн:

Орзу, қўрқув,

Шароб лороху,

Фожеа,

ғам

фидоликлари —

Муҳаббатдан бошланар бари.

**«Яша», дейди баҳор гуллари
пичирлаб ва сен уйғонасан,**

Тикланасан.

Ва бошланасан,

Муҳаббатдан

бошланар бари!

ОСМОННИНГ ОХИРИ

Мансура

Осмоннинг охири қаерда, дедим бир донишга. У миқ этмади.

Менга жуда ёқди бу жавоб.

Осмоннинг охири йўқ, ахир!

Ирмоқнинг охири дарё. Дарёнинг охири денгиз.

Осмоннинг эса охири йўқ.

Йўл четида юмалаб ётган тошни тепдим. Тошдан садо чиқмади.

Худога солдим, дегани бу.

Олма шохига осилиб деворга чиқдим. Тўкилган мева кумурсқаларга эрмак бўлди. Тўкилган девор тупроғи эса гуноҳимга гуноҳ бўлиб қўшилди.

Тунда пахсакаш чол тушимга кирди. Менинг ширини уйқум бузилди.

Худди эски девор бузилгандай...

Уйқунинг охири ўлим. Ўлимнинг охири эса йўқ.

Бўлса ҳам ҳеч ким унга ётган эмас.

Ахир, ўлим бу ҳамма нарсанинг охири-да.

Одамнинг умри гоҳо ерди ётган қоғозча ҳам эмас.

Эрталаб ишга кетаётиб кўрган қоғозингни кечда қайтишда ҳам кўришин мумкин. Эрталаб кўрган одамни эса ҳамиша кечкурун кўравермайсан.

Чумоли чумолини ўлигини ташийди.

Бия қулунидан кўз узмай ўтлайди.

Оқибат фақат одамларди етишмайди.

Ер одамни боқадди. Кийинтиради. Одам эса бир кун уни саҳрога айлантиради.

Сув одамнинг мардикори: ҳосил беради, тегирмон юргизади.

Одам уни ўйламайди.

Дунёдаги ҳамма иарса одамга яқинлашиши билан ўзлигини йўқотади.

Одам одамга яқинлашганида ҳам топганидан йўқотгани кўпроқдир...

Офтоб қаерга ботади, дейман бобомга. Осмоннинг охирига, дейди у. Офтоб осмоннинг охирига бориб ботмайди, балки йиғлайди.

Дунёдаги барча йўлларнинг охири йиғи. Дунёнинг охири — қиёмат ҳам йиғи.

Одам йиғи нималигини аяглаб етгунича яқинлари оламдан ўтган бўлади.

Зухро Тоҳирни севди. Тоҳирни сандиққа солиб дорёга отишди. Севгининг охири-Тоҳирнинг сандиғи бўлди.

Осмоннинг охири орзунинг охиридай олис...

* * *

Кўрпангга қараб оёқ узат, дедим ўзимга ўзим блу куни.

Кейин ўйланиб қолдим. Ким айтган экан бу гапни биринчи марта.

Эҳтимол, Одам Ато Момо Ҳавога айтгандир. Йўқ, бу яқин кишилар бир-бирига айтадиган гап эмас. Бу гал кўрпаси бир одамларнинг гапи эмас. Бинобарин, Одам Ато билан Момо Ҳавода кўрпа нима қилсин?.. Ибтидоий одамлар тери ёпини ётишган.

Қулларнинг кўрпаси тулпроқ бўлган.

Феодаллар кўрпа талашишмаган.

Демак, бу ҳам капитализм иллати!

Чақалоқ учун ҳамма нарсанинг боши — охири Она кўкраги.

Офтобни чақалоққа ўхшатиш мумкин бўлса, унинг боши осмоннинг кўксида. Хўш, осмоннинг боши кимнинг кўксида?..

Тоғларнинг боши Ернинг кўксида. Ернинг боши-чи?.. Билмайман. Билмаганимдан хижолат ҳам эмасман. Бу ёруғ дунё аслида «билмайман» деган сўздан иборат. Мен қачон туғилганимни айтиб беришган. Мен қачон юришни ўрганганимни ёлғиз онам билади. Қачон тилим чиққанини ҳам.

Мен биринчи шеъримни қачон ёзганимни ўзим билмайман.

Хўш, қани ким айтади, охиргисини қачон ёзаман?.. Вилиб туриб бировга озор беришдан ёмоки йўқ. Ўзинг ҳам билмасдан бировга яхшилик қилишдан ортиқ яхшилик йўқ.

Шеър ёзиш ҳам ўзинг билмай бировга яхшилик қилишдай гап.

Ҳақиқий шеърят ҳамisha оёқ остида. Мисралар қулуллар каби тупроққа ағанаб ётишибди. Тур тойчоқ чопамиз, десанг бис.

Биз ҳар замон бир оёқ естига боқиб шеър топамиз. Кейин унинг чангини қоғамиз ва қанча кўп қоқсак — шунча кўп шеър йўқотамиз...

Барча буюк зотларнинг буюклиги ҳам хокисорлигидир!

Эҳтимол, осмоннинг охири ҳам Қодирий қабрининг пойидадир.

* * *

Мен ҳозир Ерни ушлаб тўхтатаман. Нега тицмай айланаверади у.

Наҳот зерикмаган бўлса?

Ернинг охири қайда? Тасаввурни-чи?..

Аниқ рақамларни жиним суймайди. Учбурчаклар-
тасаввур қафасларидир. Хаёл сўқмоғи қисқа
зотларнинг умри ҳам қисқадир.

Менинг кимлигимни
билмайди ҳечким.
Мен бир ғалатиман.
Мен — алоҳида.
Кийинкининг қонини
келади ичгим,
Чаённи чайнагим,
келар гоҳида...

Машаққатнинг охири роҳат. Роҳатнинг охири яна
машаққат.

Куннинг охири тун. Туннинг эса охири йўқ. Бир оғиз
совуқ сўз билан дилинг яна зимистон.

Лоақал, бир кунгина кечгача бахтли бўлиб юрган
одамни топиб беринг менга!

Сиз минг машаққат билан чиққан чўққида капа-
лак ҳам бор.

Қумурсқа ҳам яшайди. Сизнинг бу ютуғингиз улар
учун оддий бир турмуш ташвиши. Улар кунда —
шунда.

Мен ҳидлаб тўймаган бедани бия қарсиллатиб
чайнайди.

Ялпизни сув оқизиб кетади. Мен кўзимга суртган
сувда қурбақа чўмилади.

Момақалдироқ дунёни бошига кўтариб ҳайқиради.
Юлдузлар қўрқиб қочиб қотишади. Булутлар йиғ-
лашга тушади. Ер юзида қўзиқоринлар туғилади.
Ҳар қандай ҳайқириқ сўнгида нимадир дунёга
келади.

Нимадир дунёдан кетади.

Кулиб гул очилади — йиглаб шабнам тўкилади.

Дарё тошади — тоғ нурайди.

Келин хўрсинади — янга эрмак қилади...

Осмоннинг эса охири йўқ. Осмоннинг охирини кўриш учун кўзни юмиш керак. Осмоннинг охири — кўнгилда. Йўқ. Осмоннинг охири — осмоннинг бошида!

Ҳеч кимга озори тегмай, ўзича гилдираб кетаётган бир ғариб чумолини босиб олдим. Унинг чинқириғи оламни бузди. Мен дарров атрофга қарадим. Ҳайрият, ҳеч ким эшитмади...

Уша чумоли бугун инига қайтиб бормади. Мен эса оқшом телевизордан оқибат ҳақида шеър ўқийман, кимнингдир, эҳтимол, менга ҳаваси ҳам кслади. Кўрсатув муаллифи эса илтимосини унутмаганим учун ташаккур айтади.

Мен ҳам албатта унга ҳалиги чумоли ҳақида лом демайман...

Бировга ҳавас қилган кимсани ёқтирмайман. Унинг шунчалик яхши инсонлигини қаёқдан биларкин, деб ўйлайман. Ахир одам ўзини ўзи кимлигини ҳам билмай ўтиб кетади-ку.

Менинг туғишган опам етти боласи билан ёлғиз қолди. Мен унга ёмон бир қўшнисичалик ёрдам беролмадим. У бўлса менга ҳавас қилади. Онда-сонда бир йўқлаб борсам ўтказгани жой тополмайди. Болалари ҳам атрофимда парвона. Улар барча қўшиқларимни билишади. Узимни-чи?..

Осмоннинг охири қаерда, дейман олажонимга. У бўлса мени чарчаган деб ўйлайди. Менинг шоириним чарчаган, деб ўйлайди.

Унинг оч-наҳор болалари ҳузурида уялмай ухлаб ҳам оламан.

Осмоннинг охири — бошинг ёстиққа етган жойда!

МУВОЖОТ

Шерали огага

Умр нима. Умр аслида бир юмалоқ тугмача йўл.
Тугмадан сал каттароқ ё яна бир нимача йўл,
Бешигимнинг олдидан қабримни олдигача йўл
Мен кетарман бир куни наволарим, зорим қолур...

Бу узун ҳижрон йўлидир, бу узун азоб йўли,
Ҳар саҳар кулиб чиқиб, йиғлаб ботар офтоб йўли.
Ким учун гуноҳ йўлидир, ким учун савоб йўли,
Ҳарнадир ҳар бирига ортимда икромим қолур...

Яхшилик муроиди бор ҳар дилга мен жоним берай,
Яхшиларга қўлда бору йўғи имконим берай,
Кўнгли пок шогирдима булбул бу забоним берай,
Мен кетарман бир куни зор йиғлабон торим қолур...

Мен кетарман қолмагай тилла тахту кўшқларим.
Менга бу дунёда чин келтирди бахт қўшиқларим,
Ўзбегим уйида янграр ҳаммавақт қўшиқларим,
Ёд бўлиб айтганларим, элимда аялёрим қолур..

Ол, дея бир кун эгам, осмонга учса руҳларим,
Бир ажиб мовий диёр бўйинини қучса руҳларим,
Кўк менинг кўксим бўлур, юлдузлари андуҳларим,
Гул ўлиб, гул ёпиниб ҳар дилда мазорим қолур...

Мен кетарман бир куни наволарим зорим қолур.

ОҚИБАТ

Меҳр юракларда қотса ичкиб,
Оқибат ҳам бўлгай анқо уруғи.
Элнинг кичигини гажир кичиги,
Улуғини эса улуғи...

Полвони полвонин чалмоққа маҳтал,
Дорбози дорбозин кўролмай яшар.
Ҳофизлари қўшиқ айтишдан аввал,
Бир-бирларин қарғаб овоз созлашар.

Зиёлиларига керакмас майдон,
Тинчитар бир-бирин сал ҳэйбона.
Олими олимин олимлик билан,
Шоирн шоирин ҳам шоирона!..

Меҳр юракларда қотса ичкиб,
Оқибат ҳам бўлгай анқо уруғи.
Элнинг кичигини гажир кичиги,
Улуғини эса чайнар улуғи.

Андиша деган бир боғ бўлар вайрон,
Гўё бу чамандан ялмоғиз ўтган.
Оналар қизларин танимай ҳайрон,
Қизлар оналарин исмин унутган.

Бир умр елкада кўтариб ўзи,
Ўзи боласининг раҳмига муштоқ,
Ўғиллар муштидан кўкариб юзи,
Оталар йиғлагай сочлари оппоқ...

Бўлди. Шеърим тамом. Ахир сиз чидаб
Юрибсиз-ку нима қипти мен юрсам.
Томоғимда жоним турибди йиғлаб,
Жондан айриламан энди гапирсам!

БРИГАДИР

Ленин ордени бригадир А. Аҳмедов ҳаётидан лавҳа

Уни танишади қишлоқда,
Ҳатто тилга олмай туриб отини.
Лундагина қилиб айтсам агар мен:
Кунда кир ювади хотини. . .

Кўҳликкина хотини,
Шўрликкина хотини.
Кунда кир ювар-да, тушуволмас
Эри бригадирми,
тракторчими? . .

Лекин гап бундамас.
Гап шундаки,
Кимки астойдил
Ерга меҳр қўйса
Қайтади бир кун.
Қора терни сидириб туриб,
Чўлпиллатиб ўлиб пешонасидан,
Эли унга раҳмат айтади бир куни.

Мана қуллуқ қилар
Бу кун эл,
Марҳаматдан тортиб Асака.
Оёққа қалқийди катта-ю кичик,
Уни кўриб: — Бригадир ака! . .
Эҳе, бу кунларга еткунча

Озмунча машаққат чекмади.
Юрагини анов инжиқ ерларга,
Тилагини анов инжиқ ерларга,
Неча қайта эхмади.
Гап бунда эмас.
Гап шундаки,
Кимки астойдил
Ерга меҳр қўйса
Қайтади бир кун.
Қора терни сидириб туриб,
Чўлпиллатиб ўпиб пешонасидан,
Эли унга раҳмат айтади бир кун.

Аmmo,
Қаердасиз, ўртоқ мухбирлар,
Нималарни кўзлаб юрибсиз?
Яна қаерларда,
Яна қайси бир
Пуфак қахрамонни
Излаб юрибсиз?! .
Истардимки, бу кун
Бор ишни ташлаб
Бир кишини йўқлаб келсаларингиз.
Десаларингиз:
Абдиҳошим Аҳмедов,
Мунча озғинсиз.
Мунча бўлиқ гўзаларингиз. . .

ИУҚЛОВ

Юртим, кўнглингдек кенг осмонларинг бор
Айтсам адо бўлмас армонларинг бор.
Утмишингни ўйлаб оғрийди жоним,
Кўксинг тўла шаҳид ўғлонларинг бор.

Бағримни ўртар бу танбур навоси,
Шуми шоирингга элнинг вафоси?..
Тошларнинг остидан келиб садоси,
Ҳамзанг ётган Шоҳимардонларинг бор...

Юртим, кўнглингдек кенг осмонларинг бор,
Юлдузни йиғлатган дostonларинг бор,
Осмонларингдан ҳам дийдорингга зор
Жайрондек термулган Чўлпонларинг бор.

Қўлинг қадоғига босай юзимни,
Онамсан-ку, оғир олма сўзимни,
Қайинларга айтиб «Қароқўзим»ни
Сибирларда қолган Усмонларинг бор.

Алҳазар, алҳазар, минг бор алҳазар,
Ана, юришибди кийганлари зар,
Қодирийни сотиб шоир бўлганлар —
Меҳробингдан чиққан чаёнларинг бор...

Қурбонинг бўлайин, эй онажоним,
Сенинг фарёдларинг — менинг фиғоним,
Утмишингни ўйлаб оғрийди жоним,
Тошларни йиғлатган дostonларинг бор.

САВОЛ

Ҳамма гапинг тўғри, афлотун.
Ерни чопиш керак, бўяш керак ромни.
Токни кўмиш керак кечикмай, лекин
Нима қилсак экан атомни?..

Китоб ёзиш керак. Тўй қилиш керак.
Суваш керак келин тушадиган томни.
Муолажа истаб санчиб қўяр юрак,
Нима қилсак экан атомни.

Деҳқон болалари ўйнар хирмонда,
Симга боғлаб олиб бир тешик жомни.
Учувчи кулади кўриб осмонда.
Нима қилсак экан атомни.

Кулол мянг асрлик гумбазни тиклар,
Жарроҳ тирилтирар ўлган одамни.
Уртоқ математиклар,
Уртоқ физиклар,
Нима қилсак экан атомни?

Хатто энг севимли аёл қучоғида,
Унутолмайман мен гуноҳ-хатомни.
Бир савол — хол бўлиб ёнар унинг дудоғида:
Нима қилсак экан атомни?..

Бешикларни қучиб айланади Ер,
Оқар юзларидан маржон-маржон тер.
Нима қилсак экан атомни,
Нима қилсак экан атомни?..

• • •

«Оламда нима гап» бўляпти.
Хира ёғду сочар телевизор.
Айвонда шолчада бир бола
Ултирар чўнқайиб. . . кўйлаклари кир.

Ҳовлида ҳар кунги юмушлар.
Ҳовлида ёмғир ер муштлар.
Момоси дарғазаб, беарқон
Бузоқчани тутолмай бу он.

Бузоқни қарғайди ҳарсиллаб,
Қозиқни ўқталар: «Бўйнинг узилгур!».
Айвончада эса бир бола
Ултирар чўнқайиб, иштони ҳам кир.

Оламда нима гап бўляпти?

МУТТАҲАМ

Ажойиб ёз кунларининг бирида,
Бир увишди, бир увишди юрагим.
Қарасам бир таниқли муттаҳамнинг,
Курагига тегиб турар курагим.

Вой курагим, деҳқон отамдан мерос,
Вой курагим, тилсизгина қақшайди.
Сенга тегингандан кўра бу махлуқ,
Бирор дайди ўқ теккани яқшийди. . .

Шаҳар байрам қилар эди ўша кун,
Лунжи пишиб карнай-сурнайин чалиб.
Курагимни деворларга ишқасам,
Ғиштлар кўчиб тушди уялиб.

Еруғ дунё, авра-астаринг ағдар;
Менинг битта душманим топсанг агар,
У шу — хунук кулаётган муттаҳам,
Кўзлари кўксимга ботган муттаҳам,
Қодирийни қон қақшатган муттаҳам,
Усмон Носирни йиғлатган муттаҳам,
Чўлпондек зотларни сотган муттаҳам,
Бобур қабрига тош отган муттаҳам! . .

Дўстлар, менга темир супурги беринг,
Фаррош бўлиб супуриб чиқай изин,
Эй-й, яшасин мамлакатда битта ҳам
Муттаҳам қолмаган кун — Коммунизм!

* * *

Бу бешафқат,
Бу беозор дунёда,
Бу шундай кенг,
Бу шундай тор дунёда,
Кимлар келиб,
Кимлар кетар дунёда,
Қўнғизнинг ҳам Ватани бор дунёда,
Нега йиғлар қримтатар дунёда?..

Ҳар йил баҳор уч кун яшар бойчечак,
Ариқларнинг бўйидаги мойчечак,
Ялпизнинг ҳам Ватани бор дунёда.
Нега йиғлар қримтатар дунёда?..

Толкосадай макони бор айронни,
Янтоқ асрар сайёдлардан жайронни.
Қамишзорда яйраб юрган қобонни —
Тўнғизни ҳам Ватани бор дунёда,
Нега йиғлар қримтатар дунёда?..

Тулкидайн тутқич бермас туллакни,
Тулки қувиб тутолмаган ўрдакни,
Ўрдак қўнган саҳродаги кўлмакни —
Ҳовузни ҳам Ватани бор дунёда,
Нега йиғлар қримтатар дунёда?..

Ким ёлғиздир?

Маскани йўқ эл ёлғиз.

Узга юрtdа ўсгани йўқ эл ёлғиз.

Эртақдаги ўттиз бошли Ялмоғиз

Ёвузни ҳам Ватани бор дунёда,

Нега йиглар қримтатар дунёда?..

Бу шундай кенг,

Бу шундай тор дунёда,

Бу бешафқат,

Бу беозор дунёда,

Дарвозаси йўқ бир бозор дунёда,

Кимлар келиб, кимлар кетар дунёда,

Нега йиглар қримтатар дунёда?!

ҲИНДУ ҚУШИҒИ

Чўчқа босиб кетди менинг боғимни,
Бири-биридан оқ, семиз чўчқалар.
Нон сўраб ялайди ҳаммаёгимни,
Ҳеч тўйдим демайди, бу гўрсўхталар.

Ерларга юмалаб чинқирар хуррам,
Пайҳон қилиб чаман гулзорларимни.
Бузади, тер тўкиб мен неки қурсам,
Кезади муқаддас мозорларимни.

Қандай олишайин чўчқалар билан?
Уларнинг аждарлар билан эти бир.
Уларнинг туси бир бочкалар билан,
Уларнинг калласи билан кети бир!.

Чўчқа босиб кетди менинг боғимни,
Бири-биридан оқ, семиз чўчқалар.
Кўппаклардай талаб ҳаммаёгимни,
Ҳеч тўйдим демайди бу гўрсўхталар.

Бечора махлуқ деб раҳмин келганди,
Ёмонлик йўқ эди асло дилимда.
Боғимни-ку вайрон қилганди. Энди
Хўриллаб гапир дер: менинг тилимда!..

Э воҳ, чўчқалардан безорман бу кун,
Алам гулханида ёнмоқда ичим.
Оллоҳ, оллоҳ ўзинг бир чора қилгин,
Мени тўнғизларга етмайди кучим.

МАРҒИЛОН

Марғилонда нима гавго, Марғилонда,
Қон изига кўзим тушди дастурхонда,
Нима айб бешикдаги гўдак жонда?..
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди.

Эй, қоракўз оғажоним, отма мени,
Отиб қўйиб гуноҳларга ботма мени,
Ёв тўқиган ёлғон гапга сотма мени,
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди.

Ким қайғурсин оғаси бир, иниси бир,
Эл қийраса элати бир, улуси бир,
Оғир кунда азаси бир, йигиси бир,
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди.

Қондош эдинг, ноланг менинг нолам бўлди,
Онам менинг онам, боланг болам бўлди,
Қирқ йилдан сўнг қара, қизиқ олам бўлди,
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди.

Дунё ўйинларин ўйлаб ўйим ёнди,
Сенинг ўйинг эмас — менинг ўйим ёнди,
Минг йиллик бўз кўйлагим, бўз тўним ёнди,
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди..

Марғилонда нима ғавго, Марғилонда,
Кўзим тушди қон изига, дастурхонда,
Нима айб бешикдаги мурғак жонда?
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди.

Иккови ҳам бирдай мўмин, бир беозор,
Иккови ҳам қўли қадоқ бир мардикор,
Билсанг битта сен биласан парвардигор,
Ўзбек билан туркни кимлар уриштирди?! .

МАРСИЯ

Фарзанд доғи куйдиради куйган сари,
Дийдалари кўз ўнгида кетмас нари.
Оназорин тилаб олган болалари,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар. . .

Алвон-алвон гуллар ёғар адирларга,
Қўл етмайди сизлар ётган қабрларга,
Олис юртда йўлдош бўлиб Бобурларга,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар.

Жалолиддин қони жўшди қонингизда,
Умид қилиб узилмаган жонингиздан
Навоийдек зотлар ётар ёнингизда,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар.

Йигит бўлиб яйрабгина юрмай кетган,
Бир қиз кокилларин кўзга сурмай кетган,
Туғилган боласин бўйин кўрмай кетган,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар.

Кимга керак бўлди, кимга керак бўлди,
Сиз ўлдингиз кимнинг бўйин терак бўлди,
Бу дунёда ўлим ҳам бир эрмак бўлди,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар.

Мен бағримдан шаънингизга шеър тиладим,
Дунё мендан, мен дунёдан ўпкаладим,
Туғишгандан азиз менинг укаларим,
Афғон қирларида қолган баҳодирлар. . .

Фарзанд доғи куйдиради куйган сари,
Дийдалари кўз ўнгидан кетмай нари,
Омазорин тилаб олган болалари.
Афғон қирларида қолган баҳодирлар!

ГДЛЯН

Алломиш Чамбилда,
Гўрўғли гўрда,
Ҳақиқат бешикда ухларди қотиб.
Бир жом олтин сўраб,
Қилич ўйнатиб,
Кириб келди қашшоқ ўзбек ерига —
Тельман Хоренович. . . Берия. . .

Уйинг куйди ўзбек,
Шўринг қуриди.
Пойгагинг қуриди,
Тўринг қуриди.
Деҳқонинг,
Чўпонинг
Пахта чопонинг,
Юртингдаги ҳамма зўринг, қуриди.

Отангни сотишса, изламадинг ҳам,
Болангни отишса, йиғламадинг ҳам,
Йиғласанг ҳам пахта териб йиғладинг,
Қотилга топганинг бериб, йиғладинг...

Элим, деб ким куйса —
Бари қамалди,
Кимки ерин суйса —
Бари қамалди.

Жаллодининг газнаси тўлгунча зарга,
Сенинг бўз кўйлагинг минг бор ямалди.

Эй, сен содда халқим,
Ғамбода халқим,
Сен бир кун тинган кун олам оч қолар.
Сен бир кетмон урган далангда дунё
Юз йил ётиб еса етгай бож қолар.

Сенинг поклигингга шубҳа қилмасман,
Мен сени билмасам гар — ўғилмасман.
Фақат бошинг чиқмас мудом меҳнатдан,
Фақат тилинг қачон чиқар, билмасман! .

Алломиш эртақда,
Гўрўғли гўрда,
Тўмарис бешикда ухларди қотиб,
Бир қоп олтин сўраб қилич ўйнатиб,
Кириб келди мўмин ўзбек ерига —
Тельман Хоренович. . . Берия.

* * *

Бруғ дунёда ким яшайди тўйиб,
Умр ўтиб кетгай киприк қоққунча:
Онанг кўксига бир бошингни қўйиб,
Боланг кўзига бир кулиб боққунча. . .

ҚОРА ҚУЕШ

(Достон)

«Жондан азиз синглим Қумри!»

Мактубингга жавоб ёзаман. Шунинг учун ёзаманки, кечаси соат тўртда эслаб хат ёзганинг учун ёзаман, яна шунинг учунки ёш қалбингни бахтсиз маҳбус учун эзиб ширин уйқунгни бемаъни саргузаштим билан бузганим учун ёзаман. Кўнглингни паришон қилиб, уйқусиз тонг оттирганинг учун ёзаман...

Хат ёзмаганимга сабаб умидсизлик эмас, аксинча умидим порлоқ ва юксак. Очигини айтсам аччиқ турмушнинг аламли азобидан куйловчи мактубим садоси билан сен каби меҳрибонларим кўнглини йиғлатишдан сақланиш мақсадида хат ёзишдан кечдим...

Юракни тош қилиб бўлсада увитяшларизни сўрайман. Разил ҳаётга кўникиб қолганимда ширин турмушни эслатмасангиз эди. Мен учун тўққиз кўз ёшларизни эслар эканман, қалбим сиқилади, бахтсизлигим гавдаланиб кўз олдим қоронғулашадида, туғилганимга қасам ичиб, дор-дунёдан кечгим келади...

Қумри, раҳминг келса яна қайта сўрайманки, мени эсдан чиқар, ортиқ мени қийнаб юрагимни эзма...

Эҳтимол тез кунда кўришармиз. 51-йилга ҳам кўп қолмади.

Ўзини менга яқин туткан қариндош ва ёр-дўст-

ларга олдинги хатимда охириги саломимни кўндирган
эдим. Яна қайтаришга ўрин йўқ.

Опанга айткинки мени илтимосимни унутма-
син!

Чор-ночор хайрлашиб қолувчи:

Акмал»

Боевгол. 22-XII-46.

МУАЛЛИФДАН:

Бу хатни мен тасодифан толиб олдим. Шу ҳолида, имлоларини тузатмай, сизга ҳавола этдим.

Эҳтимол, бу мактуб Қумри исмли муштипар аёлга яқасидан ёлғиз ёдгордир. Агар шундай бўлса, мен уни эгасига қайтараётганимдан хурсандман...

- Умр нима, эй одам?
- Умр йўлдир бир қулоч.
- Армон нима, эй одам?
- Армон ҳам бир аҳтиёж.

- Омад нима, эй одам?
- Айвондаги қалдирғоч.
- Орау нима, эй одам?
- Бўлди, менинг қорним оч...

- Ёлгон нима, эй одам?
- Ёлгон — ўт ўсмас дала.
- Ҳақ нимадир, эй одам?
- Ҳақиқат — етим бола...

- Севги нима, эй одам?
- Севгига йўқ ҳафсала.
- Бахт нимадир, эй одам?
- Бахт — бир коса атала...
Толкосада атала.

- Толкоса нима, эй одам?
- Толкоса ҳаёт, жўра.
- Атала нима, эй одам?
- Сталин бобонгдан сўра!..

Соқовни қамашди,
Соқов «душман»ни,
Сиесий саводсиз,
Аиқов душманни...

Қамашди,
Бир кунда,
Пайсалга солмай.
Айби аниқ эди,
Айби маълум эди,
У доҳий отини
Тўғри айтолмай,
Ҳаммининг олдида
«Ишталин» деди!

Соқчига мўлтирар
Соқов,
Қалтирар,
Улдиришар энди,
Уни ўлдирар.

Қолди уйи,
Қолди — гурбатхонаси.
Гурбатхонасида —
Қари онаси.
Яна бир зот кетди.
Шундай қилиб —
Соқовнинг бошига
Етди ўз тили...

Урмонда отишди,
Қор эди қалин.
Йиқилди

Ҳайқириб:
Яшаш-шин Ишта-лин!

Соқовни отишди,
Анқовлиги учун.
Тўғрироғи —
Туғма
Соқовлиги учук.

Қирқ йил бўлди бунга.
Эллик йил бўлди-ёв.
Мана энди,
Соқовнинг онаси —
Ҳақиқий соқов!

Соқов дудуқ эди
Мундай олганда.
Тиллашса бўларди,
Улмай қолганда...

«Сибирдаги саргардонлик йилларим
бир ҳамюртим билан учрашиб қол-
дим. Инглаб кўришдик. Ҳол-аҳвол
сўрашдик. Мен уни ҳам ўзимга
ўхшаб беайб бадарға бўлганлардан
бири эканлигини сезиб турсам ҳам
сўрадим:

— Сизни нега қамадилар, биродар?

— Сулаймон Азимовнинг «думи»-
сан, деб!

— Кимнинг-кимнинг?

— Айтдим-ку, Азимовнинг...

Анчадан кейин, бироз ўзимга келиб,
секин бориб елкасидан қучдим:

— Уни танийсизми?

— Йўқ, кўрмаганман...

— Унда келинг, танишволайлик,—
дедим. — Менман ўша сиз айтган
одам!..»

*Марказқўмнинг собиқ котиби
Сулаймон Азимов хотиралари-
дан*

Уттиз еттинчи йил кашфи сизга мана —
Эркакларга алоҳида қамоқхона,
Аёлларга алоҳида қамоқхона,
Болаларга алоҳида қамоқхона...

Уттиз еттинчи йил кашфи булар бари —
Кўринмасу даҳшат солиб шарпалари,
Келса — яқин келмай, кетса — кетмай нари,
Изгиб юрар Лаврентий¹нинг лайчалари.

¹ Лаврентий Берия.

Бу ўлкада энди норғул йигитлар йўқ,
Бойқушлар бор, калхатлар бор — бургутлар йўқ,
Не-не Сулаймонлар, Абдулхамидлар йўқ,
Қайтармикин? Қайтмоғига умидлар йўқ...

Бедарак йўқолди қанча одам, эсиз,
Сўроқларда ўлди қанча одам, эсиз,
Қийноқларда ўлди қанча одам, эсиз,
Сиртмоқларда қолди қанча одам, эсиз...

Эсиз, айбин билмай ётганларга, эсиз,
Қабри ҳам топилмай ётганларга эсиз.
Уққа учиб, осонгина ўлиб кетмай,
Урушлардан омон қайтганларга эсиз...

Эй яшасиз, бизнинг доно йўлбошчимиз —
Иосиф Виссарионович, куёшимиз.
У шоҳ эди, паноҳ эди, огоҳ эди,
Тўкилмади бошимиздан... бир сочимиз!

* * *

...Унинг учун қамоқхонада энг тансиқ нарса
қоғоз эди. У ҳамма жойдан фақат қоғоз қидирарди.
Бир дақиқа сайрга олиб чиқишса, деворлар тагида
саргайиб, гижим бўлиб ётган бир парча қоғоз топиб
олиб, боши осмонда, яна зах хонага қайтарди. Тер-
гов пайти ҳам илинжи шу. Овқат пайти ҳам.

Ана шундай минг машаққатлар билан йиққан
қоғозлари бир куни кўлёзмага айланди. Энди уни
нима қилиб бўлса ҳам ташқарига, одамларга етка-
лиш зарур эди. Лекин қандай қилиб?

У турма бошлиғига мурожаат қилди. Мени қабул
қилишингизни сўрайман, деб қайта-қайта сўрайвер-
ди. Ниҳоят бошлиқ зерикди. Қаҳратон қиш кунлар-
нинг бирида бошлиқ иссиқ печка олдида, оёқларини
чалиштириб ўтириб, унинг арзини тинглади.

— Сиздан ўтиниб сўрайман. Шу қўлёмани одамлар ўқисин. Майли, кейинроқ, оқланиб кетсам ёки...

— Бу ёққа бер, — деди бошлиқ ўрнидан турмай. Соддадил адиб, унга қўлёмани узатди.

Бошлиқ қўлёмани олдию гуриллаб ёниб турган печкани ичига отди...

У яна ўша зах ва қоронғи хонада ўзига келди.
«Бу аблаҳнинг олдига мени ким бошлаб борди? Оёқларимми? Мен уларни ҳозироқ кесиб ташлайман. Наҳот шунча хўрликларни кўриб ҳам кўзим очилмади! Наҳот, бу бошда зарра ақл бўлмаса, Наҳотки, у мени жаллоддан ёрдам сўраб боришга ундади! Ҳозир... Ҳозир...»

У даст ўрнидан туриб, югуриб бориб, зарб билан бошини деворга урди. Урди ва яна ураверди. Жони чиқиб кетгунча ураверди!..

Ким эди бу адиб? Қодирийми?.. Чўлпонми? Ёки Усмон Носирми?!

* * *

Қисқагина умр кўриб, узоқ яшаб келаётган эстларга қаранг...

Аҳмад Юғнакий.

Тушимга киради Қодирий бобом,
Бемадор; бемажол, беҳол, беором,
Эгнига эски бир тўн кийиб олган,
(Шинелдир балки у, кимдандир қолган).

Уша тўн енгида похол ҳам бордай,
Бобомнинг юзлари оқарган қордай.

Йўқ, юзи сомонга ўхшайди унинг,
Чарақлаб тургувчи кўзи тўла мунг...

Тушимга киради Қодирий бобом:
Тур дейди, мунча куп ухладинг, болам.

Боқ, бу дам айланиб жўхоризоринг,
Урогин қайрайди онаизоринг.

У ўриб бўлгунча ризқу зарингни,
Ўйнатиб тур чиқиб, укаларингни.

Ва менинг саломим айт, дер, уларга —
Бобосин соғкиган мусичаларга...

Тушимга киради Абдулло бобом.
Оҳ олтин бобом-а, воҳ тилло бобом.

Қаро ер қаърида қон йиғлаб қолган
Акмал Икром бобом, Файзулло бобом!

II

Ўлган ўлди — кетди.

Ҳеч ким қайтмайди.

Нега?

Нима учун?

Бу ҳам муаммо.

Тарих соқов кампир,

Дардин айтмайди,

Айтолмас,

Унутиб ҳам бўлмас аммо.

Мана,

Қодирийни қилишар сўроқ:

«Ўтган кун» деган шеър сизникими?

— Ҳа.

Аммо у шеър эмас...

— Жим бўлинг, ахир.

Шеърми ё бошқами, автори сиз-да.

Тамом.

Бошқа гапга қолмайди ҳожат.

Терговчи — пайғамбар,

Терговчи — худо.

Темир зотдан келган буйруқ — ижозат,

Ўзбек яна битта ўглидан жудо.

Айби шуки...

Айби...

Ким билсин буни,

Балки, жуда ноёб истеъдодидир.

Отишдимикин ё осишди уни?

Балки, ҳукм ижрочиси жодидир.

Жоди деганларин билишмас ёшлар,

Билмагани маъқул бундан кейин ҳам.

Жоди орасига тушганда бошлар

Одам...

Кўзимга ёш тўлар, мана шу ерда.

Қўйнимга тош тўлар, мана шу ерда

Кўзимга тор бўлиб қолади олам,

Ох, олтин бобом-а, воҳ тилло бобом...

Кўрган кунинг қурсин, Абдулло бобом!

* * *

Уй ёмон.

Уй ёмон қийнар одамни.

Илондек юракни кемирар малъун.

Урушдан чалажон қайтган отамнинг

Қирқ йилки, тилидан тушмас Сталин...

Ота,

Қўйинг, дейман.

Отажон, қўйинг.

Умрингиз ўтмоқда кимга ишониб?

Темир кесов билан кюзимни ўйинг,
Фақат бир илтимос.
Гапирманг ўшани!..
Ер эса айланар,
Юмуши мул Ер.
Оқар юлларидан
Маржон-маржон тер...

Ўйлайман,
Заминда энг бахтиёр зот —
Ёки академик,
Ёки бесавод.

Бири ўқиганини тахлилин сўрмас,
Бири ўқишга ҳам уриниб кўрмас...
Ўй ёмон. Ўй бу — жар.
Бу жар қоронғу.
«Қайт болам!...»
Отамнинг сўзларимикин?
Бу зулмат қаърида ёнган не ёғду,
Файзулло бобомнинг кўзларимикин?
Сен нима биласан,
Фарзанди нодон,
Урушда юртингни асраб қолди ким?...
Ишонч қандай унвон,
Ишонч қандай шон,
Ул бузрукворимга нима ҳам дердим.

Ўлган ўлди — кетди.
Энди қайтмайди.
Нега?
Нима учун?
Бу ҳам бир жумбоқ.
Ота хатосини, уғил зйтмайди,
Айтолмас,
Ўнутиб ҳам бўлмас бироқ...

Йиллар ҳам кўчманчи қалдирғочлардек,
Келар,
Кетаверар,
Миқ втмай, беун.
Дунёда мен ёлғиз сизинган одам
Фақат — Владимир Ленин.
Ўйлайман.
Уфиқлар ортидан бир кун,
У аста бўйлару
Кўз тушар кўзга:
Беғуноҳ узлатга кетганлар учун
Ким жавоб беради, ўртоқлар, бизга?..
Мен нима дегандим,
Нима дегандим,
Неларни қилгандим у кун васият?
Ўрматли юртдошлар,
Азиз бошингизга,
Сталин — ўзингиз топган мусибат!..

Ўлган ўлди — кетди.
Ҳеч ким қайтмайди.
Нега,
Нима учун,
Бу энди жумбоқ.
Тарих — соқоя кампир,
Дардин айтмайди,
Айтолмас,
Унутиб ҳам бўлмас аммо.

- Отанг қани, болам-ов?
- Отам Сибирга кетган.

- Онанг қани, болам-ов?
 - Опам ҳам бирга кетган...

 - Аканг қани, болам-ов?
 - У дунёда ухлайдир.
 - Уканг қани, болам-ов?
 - Кўкрак сўраб йиглайдир...

 - Синглинг қани, болам-ов?
 - Синглим ётар чалажон.
 - Уғлим бўлгин, болам-ов,
 - Нониз бсрми, онажон?!

 - Укамни не қиламиз?
 - Эчки сути берамиз.
 - Синглимни не қиламиз?
 - Тутмайиз териб берамиз...

 - Чолингиз қайда, энажон?
 - Чолим Сибирга кетган.
 - Уғлингиз қайда, энажон?
 - Уғлим ҳам бирга кетган.

 - Энажоним, энам-ов,
 - Энди ника қиламиз?
 - Энанг ўлсин болам-ов,
- Бир кунимиз кўрамиз!..

* * *

«Синглим Роҳатхон! Уйғунникига бориб, нарсаларимни ол. Ма дамни Давроннинг уйида пальтом бор. Иброҳим Назирникида этигим ҳам. Шуларни олиб келиб, менга киргизиб юбор.

Кетадиганга ўхшайман...»

Тошкент қамоқхонаси. 1937 йил.

Усмон Носир.

Ватан гар дилга жо бўлса,
Не истар у бажо бўлса,
Ким билсин,
Ким билсин агар,
Менинг жоним фидо бўлса,
Тирик юргаймиди ҳозир,
Усмон Носир, Усмон Носир...

Бахил бўйин эгмиш қачон,
Оқилга кун тегмиш қачон.
Ким билсин,
Ким билсин агар.
Ёмонга ҳам жазо бўлса,
Тирик юргаймиди ҳозир,
Усмон Носир, Усмон Носир.

Ғаним ҳар кимда бор, ғаним,
Ғанимда йўқ ғаним маним.
Ким билсин,
Ким билсин агар,
Дўсту ёрда нафо бўлса,
Тирик юргаймиди ҳозир,
Усмон Носир, Усмон Носир...

Жонингдан айланай, юртим,
Шоиринг кўп экан, кўрдим.
Ким билсин,
Ким билсин агар,
Улардан бир сада бўлса,
Тирик юргаймиди ҳозир,
Усмон Носир, Усмон Носир.

ФАЙЗУЛЛА ХУЖАЕВ МАРСИЯСИ

Қадим Бухорога лайлақлар келди,
Узингиз қайдасиз, Файзулло бобо?
Ривоятлар келди, эртақлар келди,
Узингиз қайдасиз, Файзулло бобо?..

**Биз-ку эртакви ҳам сургаймиз кўага,
Муштоқмиз хабарга, муштоқмиз сўага,
Ҳаммадан ҳам кўпроқ муштоқмиз сизга,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Бобоюрт боғлари сиздан хотира,
Чақнар чироқлари сиздан хотира,
Кўзёш булоқлари сиздан хотира,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Қўймадик жойига эъозингизни,
Айтмай кетдингиз-ку дил розингизни,
Тинглаб юрармизу овозингизни,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Ииғлар Самарқандга сирдош Бухоро,
Минорада ухлар қуёш Бухоро,
Иби Сиёлари талаш Бухоро,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Тупроқнинг инсонга тортиқлари кўп,
Тортигидан жонга оғриқлари кўя,
Гуллаган воҳанинг нотиқлари кўп,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?..**

**Сизни қийнаган ким. Сизни сотган ким.
Сизни отганлар ким — билмайди ҳеч ким,
Сиз кетган томондан келмайди ҳеч ким,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Юракка санчилиб агёр отган ўқ,
Ётарсиз ерга ҳам озорингиз йўқ.
Йўқлаб борай десак мазорингиз йўқ...
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?**

**Қадим Бухорога лайлақлар келди.
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо?
Ривоятлар келди, эртақлар келди,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо!**

«Одамлар тақдири оддий тушлик ёки кечки овқат пайтидаёқ ҳал бўларди. Сухбат орасида кимларнингдир номлари тилга олинарди. Бирдан Сталин: «Лаврентий, чора кўр», деб қоларди. Берия эса бошқа хонага ўтиб, қайгадир қўнғироқ қиларди. У номларини айтган одамлар шу кечасиёқ қамоққа тушарди...»

Маршал Жуков хотираларидан.

Эй, гандан букчайган уйлари ёғоч,
Ярми қамоқхона,
Ярми яланғоч
Мамлакат, қизларинг яшир олтинсоч —
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда!..

Байрамга қўйилган балиқдек тузлаб,
Қотиб тур жойингда, вужудинг музлаб,
Қурбонлар устига қурбонлар излаб,
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда.

Бир-бирларин суяб,
Тик туриб ухлаб,
Вагон тўла боланг кетмоқда йиғлаб,
Паровозлар қайга элтмоқда йиғлаб?..
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда.

Уларни кутади майдон тўла дор,
Бу дорлар остида барча миллат бор,
Жаллод — кўзойнакли илондек маккор,
Лаврентий! Лаврентий сайр қилмоқда.

Кутмоқда ишқорлар қуйилган жомлар,
Бу дўзах жомида ҳар қора шомлар

Эриб кетди не-не Акмал Икромлар...
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда.

Юзин бир кўрмоққа тополмай илож,
Ким отага муҳтож,
Ким ёрга муҳтож,
Ким ёлғиз ўғли-ла дийдорга муҳтож,
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда...

Эй, гамдан букчайган уйлари ёғоч,
Ярми қамоқхона,
Ярми яланғоч,
Мамлакат, қизларинг яшир олтинсоч —
Лаврентий Павлович сайр қилмоқда.

* * *

«...Қизим Зоряни НКВД ходимлари автомобилда Малая Лубянкага олиб кетган экан. Буни биз кейин билдик. Москванинг бу бурчагида 2 ёшдан 16 ёшгача бўлган болалар қамоқхонаси жойлашганди. Ундаги режим катталарникидан фарқ қилмас, болалар саҳарда уйғотилар, йигирма минутлик сайрдан сўнг эса сўроққа — терговчи ҳузурига олиб кетиларди...
Галина Серебрякова, ёзувчи.
(«Семья» газетаси, 1988 йил март сови).

Қушлар ҳам уйқудан уйгонмай ҳали,
Жовдираб бир сафга тизилар бари,
Мудраб йўлга тушар терговчи сари —
Икки яшар «халқ душманлари...»

Терговчи — юзи қип-қизил бўрсилдоқ,
Унинг чўнтагида минг битта қийноқ.
Бирн йўинқароқ, бирови йиғлоқ —
Икки яшар «халқ душманлари».

Уларнинг гапи йўқ бўрсилдоқларда
Уларнинг хаёли — ўйинчоқларда...
Ухшайди қоракўл қўзичоқларга —
Икки яшар «халқ душманлари».

Ултирар келишгандек боқчасига,
Қўлчаларини қўйиб оёқчасига.
Мўлтирар терговчи таёқчасига —
Икки яшар «халқ душманлари».

Терговчи ҳам асли кимгадир ота,
Терговчида жуда тажриба катта.
Йўқ айбига иқроп бўлар, албатта,
Икки яшар «халқ душманлари».

Йўқ айбига иқроп бўлар ҳаммаси,
Элнинг суюк болаларин боласи,
Элнинг буюк болаларин боласи,
Икки яшар «халқ душманлари»...

Қушлар уйқусидан уйғонмай ҳали,
Жовдираб бир сафга тизилар бари,
Мудраб йўлга тушар терговчи сари —
Икки яшар «халқ душманлари».

Саволлар ёғилар.
Саволлар тилсим,
(Пўписа биланми дўкми, ким билсин).
Учга кирадими, йўқми, ким билсин...
Икки яшар «халқ душманлари!»

«Тухачевскийни Ворошилов
ёмон кўрарди. Унга ҳасад қилар
эди. Жуда кўп буюк саркардалар-
нинг ўлимида унинг қўли бор...

Бир куни унга қишлоқлар-
миз гоят ғариб аҳволда эканлиги-
ни айтиб, Хрущёвга билдиришни
сўраганимда у кўнмади. Айт-
майман, мени Қизил майдонга
дафн этишларини истайман, деди.

Маршал Жуков хотираларидан.

Россиянинг ярми хилват ўтлоқлар,
Майли, бизга бўлсин узлат ўтлоқлар,
Бизга бўлаверар.
Фақат, ўртоқлар,
Климентни кўминглар Қизил майдонга!..

Кўрган куни озор бўлган Россия,
Ўрмонлари мазор бўлган Россия,
Мозорлардан безор бўлган Россия,
Климентни кўминглар Қизил Майдонга.

Ҳаммамиздан кўпроқ «жанг» қилган ўша,
Душманлар ҳолини танг қилган ўша,
Бундай иззат учун туғилган ўша —
Климентни кўминглар Қизил Майдонга...

Хитойда ўлмаган Блюхер қани,
Қийма-қийма бўлиб чопилди тани.
Фақат удир асраб қолган Москвани —
Климентни кўминглар Қизил Майдонга.

Қайси айби учун отилди Якир,¹
Нонушта устида сотилди Якир,

¹ Я к и р — командарм.

Буни ёлғиз ўша билади ахир, —
Климентни кўминглар Қизил майдонга....

Климентни кўминглар Қизил майдонга,
Тупроқда ўзига қолди жой етмай.
Устига тош қалаб, йиғламай-нетмай,
Климентни кўминглар Қизил Майдонга!

37 ЙИЛ ЙИҒИСИ

Олов эди, шўх эди ўғлим,
Шамол эди, ўқ эди ўғлим,
Уйимда нон йўқ эди ўғлим,
Энди менинг ҳолим не кечар?

Майли, изинг қолсайди, ўғлим,
Ўғил-қизинг бўлсайди, ўғлим,
Кўриб кўнглим тўлсайди, ўғлим,
Энди менинг ҳолим не кечар?

Тўлашган ой, тўлган ой, ўғлим.
Кетган еринг қайси жой, ўғлим?
Тилаб олган Турсунбой ўғлим,
Энди менинг ҳолим не кечар?

Ениб кетсанг майлийти, ўғлим,
Чўкиб кетсанг майлийти, ўғлим,
Айбли бўлсанг қанийди, ўғлим
Энди менинг ҳолим не кечар?..

Деҳқон бўлсанг ўлмасдинг, ўғлим,
Чўпов бўлсанг ўлмасдинг, ўғлим,
Емон бўлсанг ўлмасдинг, ўғлим...
Энди менинг ҳолим не кечар?

Уқимай ўл, унмай ўл, ўғлим,
Уқиб олим бўлмай ўл, ўғлим,
Олти тилни билмай, ўл, ўғлим!..
Энди менинг ҳолим не кечар?

V

Менга қадрдондир унинг сиймоси
Тилим тебранмас ҳеч ёмон дейишга.
У шундай буюкки,
Йўқдир қиёси,
Қанча буюк бўлса,
Тубандир шунча...

У — ёруғ дунёда
Тенги йўқ инсон,
Қадрдон бегона.
Ёвуз меҳрибон.
Унинг бир қўли гул юрагигача,
Унинг бир қўли қон билагигача!..

Ким ёлғиз боласин тополмай гўрни,
Қонлар йиглаб ўтган бўлса доғда,
Уша муштипардан сўраш лозим бу
Буюк инсон,
Буюк жаллод ҳақида.

Сўранг,
Омоч сурган болакайлардан,
Чиллак оёқларин судрашиб аранг.
Қирқ биринчи йилда,
Милтиқ етишмай,
Асирларга тушган
Аскарлардан сўранг.
Шунда
Аён бўлур унинг сиймоси,

У ярмин қамаган,
Ярмини қирган.
Ярмини қўйгану дорларга осиб,
Қолган ярми билан
Жангларга кирган!..

Унинг бутун умри
Жумбоқдан иборат,
У айни адолат,
У айни ғорат.
У оқил бузғунчи,
У моҳир меъмор —
Инсон суягидан солган иморат...

У халқлар қотили,
Халқлар отаси,
Тилим тебранмайди
Емон дейишга.
У шундай улугки,
Йўқдир қиёси,
Қанча улуг бўлса,
Тубандир шунча.

Йўқса айтинг,
Ким у?
Йўқса айтинг ким?
Ярим халқ қарғару
Ярим халқ йиғлар.
Менинг саволимга
Энг тўғри жавоб
Бера олгувчининг ҳаммаси ухлар!..

Менга жуда азия
Унинг сиймоси,
Бир қарасам,
Йўқдек сира қиёси.

У бир бағридарё,
Бир бағритошдир,
У бир қуёш
Аmmo —
Қора қуёшдир!

* * *

- Уmr нима, эй одам?
- Уmr учиб кетган қуш.
- Армон нима, эй одам?
- Армон эсдан чиққан туш...

- Омад нима, эй одам?
- Иккала соғ қўлингдир.
- Орау нима, эй одам?
- Орау юрган йўлингдир.

- Елгон нима, эй одам?
- Елгон узун эртақдир.
- Хақ нимадир, эй одам?
- Ҳақиқат қон юракдир.

- Қайғу нима, эй одам?
- Қайғу ҳам ширин армон.
- Бахт нимадир, эй одам?
- Бахт бир бурда қора нон.

- Қора нон нима, эй одам?
- Қора нон — имон, жўра.
- Имон нима, эй одам?
- «Халқ душмани»дан сўра!..

* * *

Тушимга киради Қодирий бобом:
Болам, оқибатинг йўқ экан, болам...

Бўлса агар менинг гўримни топ дер,
Келиб очиқ қолган кўзимни ёп, дер.

Ҳаммамизга қабр бир жойдан тегди —
Бари боболаринг ёнимда, дейди.

Етибмиз ер билан бир бўлиб пайҳон,
Бир ёнимда Усмон, бир ёнда Чўлпон.

Кўзимиз нигорон, кўнглимиз вайрон,
Айбимиз не экан — ҳаммамиз ҳайрон...

Тушимга киради Қодирий бобом:
Тур, дейди, мунча кул ухладинг, болам.

Боқ, бу дам далада қуриб мадори
Сен учун тер тўкар онаизоринг.

У териб бўлгунча ризқу зарингни,
Уйнатиб тур чиқиб, укаларингни.

Ва менинг саломим айт дер, аларга —
Бобосин соғинган мусмчаларга...

Тушимга киради Абдулло бобом,
Оҳ, олтин бобом-а, воҳ тилло бобом!

* * *

Рутубатли Сибирь ўрмонларида
Қайинлар қарсиллаб қулар, тонг отар.
Қаранг, Чўлпонингиз сўнгги маконида
Мардикорлар билан қучоқлашиб ётар...

Ўрмонлар чеккаси тикон далалар,
Етибди бир дала қоракўз болалар.

Ётар ҳеч излари топилмаганлар,
Ун гулидан бир гули очилмаганлар...

Қабрлар қабрга бирлашиб кетган,
Қўллар бўйинларга чирмашиб кетган,
Бамисли шоҳдан дув тўкилган бодом
Ётибди бепоён майдон тўла одам...

Рутубатли Шимол ўрмонларида
Қайинлар ҳўнгираб қуёшни уйғотар.
Қаранг, Чўлпонингиз сўнгги маконида
Беҳасам чопонин ёпиниб ётар.

Ётар алпқоматли баҳодирлар қатор,
Акмаллар,
Қодирлар,
Шокирлар ётар,
Ётар Файзуллалар,
Ётар Аҳмадлар,
Худо раҳмат қилгур, худо раҳматлар...

Уларнинг саноғи юлдуздан ҳам кўл,
Юртим, дилбандингдир ҳар гиёҳ, ҳар чўп,
Фидоларинг бўлган фарзандларингдир,
Номдору номсизин хоки пойин ўп!..

1988 йил.

* * *

Маъюс куним кўзим тушса
Куяр осмон, тушунмайсан.
Мени само тушунгайдур,
Сен эй инсон, тушунмайсан.

Куйиб кўксим ўтар бўлсам,
Оқар бўлсам, кетар бўлсам,
Мени дарё тушунгайдир,
Сен эй уммон, тушунмайсан.

Менинг умрим узун армон,
Ўзим довои, ўзим нарвон,
Мени саҳро тушунгайдур,
Сен эй сарбон, тушунмайсан.

Мен ҳам шайдо, мен ҳам мафтун,
Мен ҳам ҳеч кими йўқ Мажнун,
Мени Лайло тушунгайдур,
Сен эй жонон, тушунмайсан.

Менинг борим эрур кўнглим,
Менинг ёрим эрур кўнглим,
Маъюс, танҳо тушунгайдур,
Сен эй хандон, тушунмайсан

Кўнглим гул, кўзларим гулдур,
Юзим гул, қўлларим гулдур.
Мени оллоҳ тушунгайдур,
Сен эй султон, тушунмайсан...

Маънос куним кўзим тушса,
Куяр осмон, тушунмайсан.
Мени дунё тушунгайдур,
Сен эй водон, тушунмайсан!

ДУСТ ФИҶОНИ

Қани бағрим тўлиб юрган паллаларим,
Мағрур қалбим кўздин ёшим ҳалқоб этди.
Қушдай учди қучоғимдан болаларим,
Уччаласи уч томонга тарқаб кетди.

Бевафо ёр пешонамнинг бўлди шўри,
Рашк азоби ханжар мисол кўксим тилар.
Гулдай икки қизим қани кўзим нури,
Уғлим қайда тентир анди, худо билар...

Кунда ўзим босиб юрган йўлагимни
Йўқлаб борсам йўл ҳам мендан тониб кетди.
Бевафо ёр эрмак қилган юрагимни
Кўлга кўмсам кўл гуриллаб ёниб кетди.

Сув ёнарди сувда болам ёниб шу кун,
Кўзларимга мўлтираб зор нажот сўрди.
Ёсуман ёр кулди кўриб бормай яқин,
Ёсуман ёр менга шундай азоб берди!..

Қани бағрим тўлиб юрган паллаларим,
О, бўш кўнглим, кўздин ёшим ҳалқоб этди.
Қушдай учди қучоғимдан болаларим,
Уччаласи уч томонга тарқаб кетди.

Неки бўлса бўлди юрак гувоҳ менда,
Яна куймоқ қисмат экан — куйган эдим.
Болам-ёрда, ёрим-ётда, гуноҳ-менда,
Билиб туриб Ёсуманни суйган эдим...

* * *

Тунда шеър айтишдик капалак билан,
Ялпизни алқадим,
Гулни алқадим.
Ёнимга судралиб келиб бир илон
Кўзойнак остидан боқди.
Пайқадим.

Қувди ёлғиз ўшал ҳамхонамни у.
Қувди париларни қувган каби дев.
Хуркитиб юбориб парвонамни у
Бўйнимга ўралиб олди:
Мени сев!..

Чимзор.
Чимилдиқда совуқ ёр қучдим.
Пўстян гилам қилиб меҳробга қоқди.
Кўзимни чирт юмиб,
Кечалари жим
Мен уни ўпганда —
У мени чақди.

Чақди.
Чақаверди заҳри сўнгуинча.
Чақди гоҳ билагим,
Гоҳ юрагимни.
У қанча чақса мен тирилдим шунча,

Шунча эслайвердим капалагимни!..
Утмишни унутдим бир тушда гўё,
Ушал чимзордаги кошонамни ҳам.
Илон маликадан қутулдим,
Аmmo
Энди тополмасман парвонамни ҳам.

* * *

Мендай ғарибни ҳам кўролмаслар бор.
Нураб борарману ўзим шундай ҳам,
Туғаб борарману ўзим шундай ҳам,
Кўксимга тош отмай юролмаслар бор...

Товушим чиқмас бир капалакча ҳам,
Садосиз кузатгим келар дунёни.
Кўтаролмас ҳатто темир тоқча ҳам
Улар қанотимга ортган риёни.

Дўстлар дегим келар,
Бўлманг хавотир,
Узоқ яшамайман шундай ҳам ўзим.
Умрим бир боғ кезиб ўтгай наводир,
Сўвар у бир очиб-юмгунча кўзим.

Қўйишмас.
Қўлимдан тортади бири,
Бири оёғимдан,
Бири сочимдан.
Бири қўйним, бири кўнглимга кириб,
Ҳаётдан бездирар ўттиз ёшимда.
Ўтмас пичоқ билан мени сўйишиб,
Томоша айларлар туриб сал нари.
Худонинг қўлидан ион еб тўйишиб,
Шайтоннинг хизмати ҳилишар бари!..
Мендай ғарибни ҳам кўролмаслар бор.

МЕҲМОН

Сувлар энди тиниқ тортган пайт.
Куз. Одамлар пахта тераяпти.
Ногоҳ хабар тарқалди: диққат,
Марҳаматга меҳмон келяпти!

Келди. Кўрдик. Ана салобат.
(Билишганда «диққат» деганлар.)
Деҳқон юртга ёгилди шеър, байт,
Меҳмонимиз шоир эканлар.

Далаларни айландик бир кун,
Бир кун чиқдик от миниб қирга.
Бизлар унинг кўнглини овладик,
У мавзулар излади шеърга.

Кетар чоғда аммо хафадек,
Мени имлаб бармоғи билан.
Шивирлади қулоққа секин:
Марҳаматда ҳайкал йўқ экан!..

Меҳмон кетди, айтолмай қолдим,
Мен бир жавоб тополмай қолдим.
Куз. Одамлар пахта тераяпти,
На уйимга қайтолмай қолдим.

Қайтсам, тилинг йўқми, деб сўрар,
Қайтсам, кўзинг йўқми, деб сўрар.
Айтар сўзинг йўқми, деб сўрар,
Жазирама пахта пайкали..
Марҳаматликларнинг ҳайкаля!

КОКИЛИНГ КИМ КЕСДИ, ЁР

Момом ўриб ўтган соч,
Усиб товон ўлган соч,
Усиб товон ўлганда
Йиглаб-йиглаб кетган соч...
Кокилинг ким кесди ёр?

Она урфдан ким тонар,
Багри-дилим ўртанар.
Тошга айтсам тўлганар,
Сувга айтсам сув ёнар,
Кокилинг ким кесди ёр?..

Кокилинг узун эди,
Сенга не ҳусн эди.
Турмасмиди солланиб,
Елкангда турнақатор,
Кокилинг ким кесди ёр?..

Сени қандай севардим,
Сени жондай севардим.
Сочингга берган озор
Қўлларингда қасдим бор,
Кокилинг ким кесди ёр?..

Кокилинг ким кесди ёр,
Севгим йўли тўсди ёр.
Менинг кўнглим чўктириб,
Кимнинг кўнгли ўсди, ёр...

КУМУШ

Марғилонда Кумушни кўрдим,
Кўзига ёш тўлиб турибди.
Сочларини майдалаб ўриб,
Отабекни кутиб юрибди.

Тонгда туриб қалам қошига
Ўсма қўйган экан қурибди.
Кўздан оққан аччиқ ёшлари
Ўсмасини ювиб турибди...

Мени бир ўй қийнайди ёмон,
Юрак яна ўйнади ёмон.
Тошкентга қиз берма Марғилон,
Қодирий йўқ, Зайнаблар омон!

НИЛУФАР

Офтоб уфққа равона бўлган,
Осмон бўшаб қолган супадай.
Бир гулни деб зардобга тўлган
Жоним, сени қандай юпатай?

Кулиб турар бу ёруғ дунё,
Икки бети қизил олмадай.
Баланд дорга осилдикми ё,
Жоним, сени қандай юпатай.

Қўлим етмас бу гулга маним,
Қўлим етмас, нимасин айтий.
Бир гапим бор булбулга маним,
Уни йиглаб-йиглаб уйғотай.

Иламасин беҳуда, унинг
Ухшаши йўқ ҳеч бир чаманда.
На тонгда, на тонгдаги шудринг
Ва на Боги Эрам томонда. . .

Кўнглимни шу жонон гул исм
Келиб турган кўлларга отай.
Улсам мени сувга кўминглар,
Нилуфарнинг пойида ётай!

Муҳаббатнинг меҳри менга бўлди қаҳат,
Маънос дилим армонлари қават-қават.
Изим тўла мен суймаган қизлар бўлди,
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат...

Ўзи йиғлаб, ўзи тўхтаб тўйди юрак,
Бир кўришни орзу қилмай қўйди юрак,
Қадрим бўлак бўлди мудом дардим бўлак,
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат.

Жаннат гулин лабларидан лаззат сўрдим,
Омад гулин юзларида чиммат кўрдим,
Шоир бўлдим шоҳлардан кўп иззаат кўрдим!..
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат.

Ялмоғизнинг ёстиғига тегди бошим,
Евуз пари ёрингман деб эгди бошим,
Ёт қучоғда увол бўлди йигит ёшим,
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат.

Излаганим ўша нафис дудоқ бўлди,
Ўша олов, ўша оташ нигоҳ бўлди
Ўнгимда не қилсам бари гуноҳ бўлди,
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат.

Сувдай оқиб ўтар бўлди умр бесабр,
Бу дунёда кўрганларим таъна, жабр,
Қадамни сал илдам бос, деб имлар қабр,
Асл ёрни тушларимда кўрдим фақат...

МАТЕМАТИКА ДАРСИДА

Математика қўйни тўла сир бўлади,
Бирга бири кўпайтирса — бир бўлади.
Деразадан мўралайди олма шохи,
Уфқда булут — эртага ёмғир бўлади...

Математика, ёмғирларда чопгум келур,
Жумбоғингга мен ҳам жавоб топгум келур.
Деразадан мўралайди бодом шохи,
Боққа чиқиб қўнғизларни ўпгум келур.

Математика, мен ҳам ўйга ботгум келур,
Ўйлаб-ўйлаб... ўзингга топ отгум келур.
Сен самолёт кашф этасан, менинг эса
Ялғиз билан ачомлашиб ётгим келур.

Математика — ой бўлади, йил бўлади,
Танки танкка кўпайтирса — кул бўлади...
Дунё қачон бўстон бўлар, гул бўлади?
Адабиёт ўйлайвериб сил бўлади!

Математика, — лов-лов ёниб турган чўғсан,
Сендан нима ясашларин билган йўқсан.
Деразадан мўралайди гилос шохи,
У қўндоғинг, ўзинг милтиқ, ўзинг ўқсан..

Математика, қўйнинг тўла сир бўлади,
Бирга бири кўпайтирса — бир бўлади.
Қовурғамнинг тагида бир қумри йиғлар,
Доскадан мени айирсанг — Шеър бўлади!

МАДҲИЯ

Қадим юртга қайтсин қадим наволарим,
Утмишни ёд этай десанг халқ бўл, элим.
Алпомишга алла айтган момоларим
Рухини шод этай десанг халқ бўл, элим.

Кўзёшларинг айланса ҳам денгизларга,
Қўрғонларинг бермагандинг Чингизларга,
Улуғбек от қўйиб кетган юлдузларга
Юзим босиб ўтай десанг халқ бўл, элим.

Гўрўрлилар қонга ботса Ғиротларда,
Кўр ўғиллар юртни сотса хилватларда,
Бобурлар беҳабар ётса Ҳиротларда
Бориб мен уйғотай десанг халқ бўл, элим.

Куйиб кетди китобларинг карвон-карвон,
Синоларинг малҳамига муштоқ-зорман,
Кўксингдаги беш асрлик куйик армон —
Навойига етай десанг халқ бўл, элим.

Оқ кўнглингда орзуларинг турнақатор,
Остонангда офтоб чиқиб, офтоб ботар,
Отамерос эркинг сенга бир ифтихор —
Кунларингга қайтай десанг, халқ бўл, элим.

Ун беш ўғил бўлмаса ҳам тилимиз бир,
Ун беш ўғил бўлди қисмат йўлимиз бир.
Дилимиз пок бўлса — демак дилимиз бир,
Бўлмаса қон ютай десанг халқ бўл, элим.

Улуғ сафда мен ҳам улуғ бир ўзбекман,
Ўз уйимда ўзим султон, ўзим бекман.
Мени билмасларни мен ҳам билмасдекман,
Билганга жон тутай десанг, халқ бўл элим!

СУРАТ

Менинг кимлигимни
Билмайди ҳеч ким.
Мен бир ғалатиман,
Мен алоҳида,
кўзимнинг ёшини
келади ичгим,
тилимни чайнагим,
келар гоҳида.

Ой менинг елкамга
ўтириб олган,
Офтоб ғавғо сочар
Юрган йўлимга,
Хаёл тушовидан
Чиқолмай қолган
Уримни толшириб
Қўйдим кўнглимга.

Энди тошни тепсам,
Упар изимни.
Ерга ағанасам —
Ер ҳам девона.
Бармоғин ўлгандим
Суйган қизимни,
Қўли ёниб кетди
Гуриллаб, мана.

Енди,
Енаверди
кокиллари сўнг,
чарсиллаб юраги
Енди беармон.
Ярми ёниб бўлган
Кўйлаги бир енг
Ишқнинг байроғига
Айланди алвон! . .

Ва ўпдим байроқни
Мен ўша алвон.
Олов тан,
Олов жон,
Олов ҳис-ҳавас.
Қизил чўғ тўшалган
Чимилдиқ томон
Отдим мен ўзимни
Мисли ўтпараст.

Уйгонсам — кўрпам кул,
Йиғлар севгилим.
Мен сени йигла деб
Қучган эдимми?
Айиқ босган гулдай
Эзилди кўнглим,
Ёввойи ўрдакка
Бердим севгимни!

Ўрдак учди-кетди,
Мунғайиб қолдим.
Хайратим обкетди
Қанотида у.
Ким мени алдаса —
Худога солдим,
Майли, алданмасин,
Ҳаётида у.

Қолдим. Кул кўрпамда.
Тўшагим — тупроқ.
Юмалаб ётаман
Илонлар билан.
Уларга ишондим
Бир ёрдан кўпроқ,
Аmmo
Илон чақар,
Гапирмас ёлғон! .

Менинг кимлигимни
Билмайди ҳечким.
Мен бир ғалатиман,
Мен — алоҳида.
Кийиклар қонини
келади ичгим,
Чаённи чайнагим
келар гоҳида.

МУНДАРИЖА

МЕҲР ҚОЛУР, МУҲАББАТ ҚОЛУР

* Шеърят...	3
«Севги бамисоли лолақизгалдоқ...»	4
* Орау	5
* «Кетиб қолдим далага...»	6
* «Туя»	6
* «Муҳаббат, сен чиройли...»	7
* Манзара	8
* Бир қиз бор	9
«Ёлгон ёмон дерлар..»	10
* «Узун кеча ўзингни ўйлаб...»	11
«Азизимсан...»	12
* Болакай	13
* Санам	14
* Қиз қарғиши	15
* «Жонимда жон қолмас югуриб-елиб...»	16
* «Мудроқ босган дилим...»	16
* Эртас	17
* Наврўз	18
* «Баҳор ўтди...»	19
Қизил гул	20
Тушларимга кир	21
«Қарамайди қайрилиб бир бор...»	23
* Хаёл	24
Мадина	25
* «Гоҳо мен ҳам...»	27
* Илк севги	28

Синглимга мактуб	29
Онаизор	32
Меҳр қолур	33
*Қўшиқ	34
*Туркман қиз	35
Андижон	36
*Ижарада	38
«Отам ўғитларин унутмоқдаман..»	39
*Фаргонажон	40
*Элим	41
Бир куни	43
Кинога кирмайман	44
Марух доғони	46
Ҳақиқат	49
*Насрулло	51
*Бобур видоси	52
*Қиёмат	53
*Кяноя	54
*Иброҳим марсияси	55
*Бухоро	56
*Ҳазил	58
*Тилло балиқ	59
*Дарё марсияси	60
*Ният	61

МУҲАББАТ БОҒИГА КИРМАДИМ БИР БОР

*Кўнглимдаги ёр	62
*Армон	63
«Бир куни...»	64
«Севгим менинг...»	66
Бир кеча	67
Мактуб	68
Ширин азобим — сеаги	70
«Ситамларинг кўпдир менга..»	73
Кечикиш	74
*Райҳон	75

*Уруш йилларининг жонон қизлари	77
«Хўрсинасан билдирмай...»	78
Нима девдим?	79
*«Тойчоқ бўлиб қолсам эдим...»	81
*«Сулувлардан сулув...»	82
*Бир қиз йиглар	83
Севги бу...	85
Қалбнинг қизил гулхани сўнди	86
«Осмон чўкиб қолди...»	87
*Ишқ кемаси	88
*«Улсаму унутсанг...»	89

ЮРАГИМДА ЙЎЛБАРС ЙИГЛАЙДИ

*«Онажон...»	90
*«Фирот минган Тўруғли...»	92
Турналар	93
Афросиёб	95
«Бир кун ёмон...»	97
*Имзосиз хат	98
*Математика	100
*Қўшиққирқарлар	101
*Маъруф Жалил	103
*Янги йил қўшиғи	104
*Қариқиз	105
*Қалдирғоч	106
«Куз она тупроққа...»	107
Тараққиёт	109
Иқроп	111
*Умид	113
*«Қайлардасан ўзинг...»	114
*Ҳайвонот боғи	115
Ўзбек	116
*Қарға	118
«Меҳрим қаттиқ бўлди...»	120
«Бир йил бўлди...»	121
*Уруш бўлмасин	123

Самарқанд	124
*Турғунлик	125
*Лагднбардорлар	126
Қушлар ҳам йиғлар	127
*Илтижо	128
*Назми	129
*Тиллақўнғиз	130
Она	131
*Ғурур	133
*«Не қиларди...»	134
*«Юзидан нур ёғиб...»	134
*«Мана шу мен...»	135
Соғинч сатрлари	136
*«Чўпон эдинг...»	138
*«Тузалмайди дардим менинг...»	139
*«Манга таниш юзинг...»	140
*Қора қумғон	141
*Эрши	142
Ватаним	144
*Қирувчи самолётлар	147
*«Одамга кўп нарса...» <i>Р. Рождественскийдан</i>	149
*«Муҳаббатдан бошланар бари...» <i>Р. Рождественскийдан</i>	151
*Осмоннинг охири	153
*Муножот	158
*Оқибат	159
Бригадир	161
*Йўқлов	163
Савол	164
*«Оламда нима гап...»	165
*Муттаҳам	166
*«Бу бешафқат...»	167
*Ҳинду қўшиғи	169
*Марғилон	170
*Марсия	172
*Гдлян	174

*Қора ҳуёш (достон)	176
*«Майюс куним кўзим тушса...»	201
*Дўст фиғони	203
*«Туида шеър...»	204
*«Мендай ғарибни..»	206
Меҳмон	207
*«Кокилинг...»	208
Кумуш	209
Нилуфар	210
*«Муҳаббатнинг меҳри менга...»	211
*Математика дарсида	212
*Мадҳия	213
*Сурат	215

Литературно-художественное издание

МУХАММАД ЮСУФ

КОРАБЛЬ ЛЮБВИ

стихи и поэма

Художник *В. Насировский*

Ташкент, издательско-полиграфическое объединение
им. Г. Гуляма

На узбекском языке

Адабий-бадний нашр

МУҲАММАД ЮСУФ

ИШҚ КЕМАСИ

Шеърлар ва дoston

Ғафур Ғулom номидaги нашриёт-матбаа бирлашмаси

Муҳаррир *А. Қутбиддинов*
Расмлар муҳаррири *М. Карпузас*
Техн. муҳаррир *Э. Саидов*
Мусаҳҳиҳ *К. Дўстматова*

ИБ № 4553

Босмахонага берилди 14.02.91. Боснига рўқсат этилди 20.05.91. Бичими 70×90^{1/2} мм. Босмахона қоғози № 2. Мактаб гарнитурa. Юзори босма. Шартли босма тобоғи 8,19. Шартли хр. — оттыск 8,48. Нашр табағи 6,5. Жами 10000 нуска, 1109 рақамли буюртма. Баҳоси 4 с. 68—90 рақамли шартнома. Ғафур Ғулom номидaги Нашриёт-матбаа бирлашмаси 700129. Тошкент, Нағоня кўчаси. 30.

Тошкент, 1-босмахона. Сағбон кўчаси, 1 тупик, 2 уй.

Юсуф, Муҳаммад.

**Ишқ кемаси: Шеърлар ва дoston.— Т.
Адабиёт ва санъат нашриёти, 1991.— 224 /**

«Меҳр қолур, муҳаббат қолур»,— дейди шоир Унинг гафлат дунёсига айтган сўзи шу. Дарҳақиқат ҳар бир руҳ куйчиси вақт зулматида эзилади, пар чаланади қайта жамланади. Руҳий изтироблар охи оқибат жаъми инсонларга меҳр ва муҳаббат тилаган шеърлар билан яқин топади. Шоир дили хастеларни севгидан шифо топишга даъват этади. И теъдодли шоир Муҳаммад Юсуфнинг янги китоби билан кечадиган ошнолик завқли ўтишига тилаш дошмиз.

Юсуф, Мухаммад. Корабль любви: Стихи и поэма.